

KÜLÖN ÉS EGYÜTT ABAÚJ ÉS TORNA VÁRMEGYE EGYESÜLÉSEI

Szalipszki Péter*

*Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: A történelmi Magyarország közigazgatási egységei, ugyanakkor a rendek szereplésének terepei a vármegyék voltak. Az idő múlásával szeparációk és egyesülések is jellemezték a vármegyék történetét, melyeket név- és területi változások kísértek. Ezeket vesszük számba Abaúj és Torna vármegye esetében.

Kulcsszavak: vármegye, egyesítés, szétválás

A királyi vármegyék nemesi vármegyékké alakulása, történelmi vármegyéink területi megformálódása a 13. század végén és a 14. század elején ment végbe. Bőséges irodalma van e kérdéskörnek, ehelyütt csupán a tényt rögzítjük: ebben az időszakban alakult ki nagyjából-egészéből Abaúj és Torna vármegyének az egész középkorban ismert területi-igazgatási egysége is.¹ Jelen dolgozatunkban e két vármegye egyesüléseit, vagy inkább egyesítéseit és szétválásait, ezek hátterét és megnyilvánulásait vesszük számba.

Az egyesítéseknek a központi kormányzatok részéről történő kezdeményezésében nyilvánvalóan szerepe lehetett annak is, hogy történelmi vármegyéink legkisebbike Torna volt. A két vármegye első egyesítése II. József király nevéhez fűződött, 1785. március 18-án keltezett rendelete más intézkedések mellett megszüntette Torna vármegyét és beolvasztotta Abaúj vármegyébe, melynek ezután a volt Torna megye az 5. járása lett. Ugyanezen rendelet értelmében:

„...a megyei és szab. kir. városi hatóságokat feloszlatták. A megyei főispánok megszüntek. ... Az ország több (tíz)² kerületre osztott ... (a Tornával egyesített) Abaúj vármegye a kassai kerületbe jutott, melyet kivüle Zemplén-, Sáros- és Szepes vármegyék alkottak.” (SZIKLAY-BOROVSKY 1896, 520)

---

¹ A vármegyék kialakulására vonatkozó bőséges irodalomból Györffy György és Kristó Gyula munkásságát tekintjük a legalapvetőbbnek: GYÖRFFY 1959; GYÖRFFY 1963–1998 (Abaúj megyére Györffy gigantikus művének I. kötete vonatkozik. A megyék abc-rendjében készült munka Pozsony vármegyével ér véget, sajnos a szerző halála miatt elestünk attól, hogy a feldolgozási szisztéma szerint nemsokára soron következő Torna megye Árpád-kori történeti földrajzát is lapozhassuk.); KRISTÓ 1988; A területünkre konkrétan vonatkozó írások közül CSORBA 1983, 2002; PALÁDI-KOVÁCS 1996 és RÉMIÁS 2002 munkákat említjük.

---

² A továbbiakban a dőlt betűs idézeteken belül zárójelben, álló betűvel írt szakaszok a szerző szövegeértelmezést megkönnyítő megjegyzései, kiegészítései.

Érdekes, hogy a király Borsod megyét Pest-Budai kerületbe osztotta be. A kassai kerület biztosává Szentiványi Ferenc neveztetett ki (H. BALÁZS 1989, 1086). Az 1786. december 21-én keltezett királyi rendelet a városi hatóságokat is eltörölte, „... Kassa városát is a megyei hatóság alá rendelte. A főbíró nem választhatják a polgárok, hanem a királyi biztos nevezte ki.” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 523) Az udvar mind erőteljesebben beavatkozott a kancellária és a helytartótanács ügyintézésébe is, de a felső szervek törekvései rendre megtörték a megyei nemesség ellenállását.

„Ahhoz, hogy az uralkodó politikájától érdemleges eredményt várhasson el, a nemesi ellenállás ezen fő fészket (a megyéket) kellett felszámolni. A közigazgatási reformok második, 1785–86-os hullámában megszüntették a főispáni tisztséget, az eddig a megyei nemesség által választott alispánokat pedig kinevezett állami hivatalnokokká tették. ... A megyét végrehajtó szervvé fokozták le, megfosztották törvényhozó és igazságszolgáltató jogkörétől, s elvették tanácskozási jogát. (Megyeügylést csak országgyűlési követ választására lehetett volna összehívni, József uralkodása alatt azonban erre nem került sor.)... A nagy átszervezés felszámolta az ország kiváltságolt egységeinek különállását is. Megszűnt az erdélyi szász és székely szék, jáász- és kun kerület, valamint a hajdúvárosok önkormányzata, de a szabad királyi városok autonómiája is” (ifj. BARTHA é. n., 194)

...amint ezt Kassa esete is példázza.

Úgy véljük, a II. József által véghezvitt közigazgatási átrendezés elleni mélységes elkeseredést és ellenkezést híven érzékelteti Abaúj vármegye volt főispánjának a megye rendjeihez írott elköszönő levele.

„Tekéntetes Nemes Satusok! Felséges Urunk második József a' Köz Jónak elől mozdítására segélő, s' szükséges állapotoknak jobb rendbe való hozásáról gondolkodván, az Tekéntetes Nemes Vármegyéknek ezentúl való kormányzása iránt miként határozta meg légyen Felséges Tetszését, ugyan eő Felsége hozzám utasított kegyelmes parantsolatjának ide szerkeszetett másából

bővebben meg fogják érteni az Tekéntetes Nemes Státusok; akarja tudniillik, hogy az eddig volt Feő Ispányok, jó lehet ugyan valamint az viselt Hivataloknak méltóságában, úgy nem különben az Ország Gyűléseiben törvényessen eőket illető Székekben s' autoritásokban minden változás nélkül meg hagyatattnak, azon okra nézve mindazonáltal, mivel nagyobb részént vagy azért, hogy több a' féle hivatalokat is viselének, vagy pediglen azért, hogy saját magok oda haza való Dolgai, Foglalatossági úgy hozták magokkal, távol lakván Vármegyéjéktől, azokat akaradjok ellen is ugyan távolról Kormányozni Kintelenítettvén: az által, fön említett Kegyelmes Parancsoltnak értelme szerént, gyakorta holmi rendetlenségekre, melyek az Vármegyékben tapasztaltattanak, mint egy alkalmatosságot adnak s' szolgáltatattanak, ezen okra nézve mondám, az eddig volt Feő Ispányokat azon activitástól, hatalomtól, mellyel ekkoráig igazgatások alá rendelt Vármegyéjéknek Kormányzásában szabadságossan éltenek /:a többször elől hozott Kegyelmes Parancsoltnak Szavaival élvén ./ releváltassanak (relevo [lat.] — 'megkönnyebbit, megkönnyít'), s' ennek utána más eő Felsége által Különössen megnevezett, s' el rendelt Districtusaikban állandóképpen maradandó Feő Ispányok által, rész szerént ugyan Feő Ispányi, rész szerént pedig Administratori Titulus alatt Kormányoztassanak, és így ugyan az elől hozott okokból, a' többi között vélem – is dispensálni (dispenso [lat.] — 'beoszt, szabályoz, intéz, intézkedik') méltóztatott:

Mely sajnossan eshetik, S' minémű nagy szomorúságot, nyughatatlanságot okozhat szívemben az illetény véletlen újság, s' hirtelen való Változás? Könyen által láthatya az Tekéntetes Nemes Vármegye, a' midőn tudniillik, azon hatalomtól activitástól, mellyet Hazámnak Szent Törvényei az Feő Ispányi Méltósághoz mint egy el választhatatlanúl Kaptsoltnak, és annyi sok száz esztendőknék forgása alatt minden változás nélkül fön tartottak, azon hatalomtól s' activitástól mondám,, mellyet nem régen maga a' mostan ditsóségesen uralkodó Tsászári s' Királyi Fölség, kegyelmes Diplomája mellett, eönként által adni méltóztatott, magamat olly hamar, s' olly hirtelen meg fosztatattni, abból ki vetkeztettni látom.

De mivel ez most eő Fölségének el-tökéllat akaratyá, s' tetzése, s' ebbéli új rendtartás szerént, ezen Tekéntetes Nemes Vármegyének is, kit szerentsém vala rövid ideig Kormányozni, új Administratort, a' ki nem különben, valamint az

előtt, Hazánk élő törvényeinek értelme szerint, ennek utána kormányozza s' igazgassa, kegyessen rendelni méltóztatott, mit tehetek egyebet, hanem hogy mélyly megalázkodással Uram s' Királyom Kegyelmes Parancsolatyának térdet hajtsak, s' engedelmeskedjek.³

Az elköszönő főispán bízik a király intézkedéseinek ideiglenes voltában, és mi tudjuk, hogy reménye kevesebb, mint öt év múltán valóra válik.

„Addig-is tehát, méglen ezen új rendtartásnak vége s' oka eő Felsége Kegyelmes Parantsolatyában megmagyarázott Rendetlenségeknek helyre hozásával el-enyészik, s' meg szűnik, eő Felsége Kegyelmeből talán szerentsém léssen újra ismét az Tekintetes Nemes Státuszokkal együtt Fölséges Urunk Kegyelmes Parantsolatainak telyesítésében, a Királyi Szolgálatnak, 's a' Köz Jónak elől mozdításában, Nemesi szabadságunknak fön tartásában, 's az adófizető Szegénységnek Conservátíójában meg-egyezett erővel munkálodni, következendőképpen előbbi törvényes Activitasommal élhetni, addig-is mondám ez által az tekintetes Nemes Vármegyétől búcsúzom: tellyes lévén bizodalommal, hogy valamint eddig leg főbb tzellya s' tárja vala igyekezetinek, eő Felsége Kegyelmes Parantsolatának minden Serénységgel való tellyesítése, a' Királyi Szolgálatnak, 's a' Köz Jónak előmozdítása, Nemesi Szabadságunknak fön tartása, (a) szegény adó fizető Népnék Conservátíója, s' országunk élő Törvényeinek védelmezése, úgy ennek utánna attól el nem állván, mind ezeket Szívére venni, abban tellyes erővel munkálodni, leg főbb Kötelességeinek fogja állítani, mellyet is Szívembül ajánlom; Köszönöm azonban hozzám mutatott szíves jó akaratyokat az Tekintetes Nemes Státusoknak, nagyra becsülöm vélem való munkálódásokban vólt Fáradozásokat s' Cooperátíójokat, ki kérvén magamnak azt, hogy ennek utánna is Szíves Barátságokban megtartani, s' nekem viszontag való szívességemnek meg mutatására alkalmatosságott adni ne terheltenessenek; Ki szokott tisztelettel állandóan maradok / Tekintetes

Nemes Státuszoknak / Igaz köteles Szolgája /B. Orczi László / Pesten 17-dik Április 1785.⁴

Nemcsak a személyében közvetlenül érintett főispán elköszönő levele mutatja a megyék mélységes ellenszenvét a véghezvitt intézkedéseket illetően, hanem a megye rendejeinek a volt főispánhoz intézett köszönő válaszlevele is erről tanúskodik.

„Méltóságos Báró és Feő Ispán Kegyelmes úrnak / Szomorú szívvel vettük, s' olvastuk Nagyságod Búcsúzó Levelét, mellyben a' velünk közlött, 's már az előtt hozzánk is elérkezett Felséges Királyi Parancsolatra Kormányzó Tisztének abba való hagyását jelenti Nagyságod: De mit tudunk tenni, hanem hogy hódollyunk az uralkodó hatalmasságnak, kinek Leg Felsőbb rendelése Nagyságodnak Töllünk való el vállalása. Hálaadó szívvel vévén azért Nagyságodnak eddig végben vitt igazgatását s irántunk mutatott kegyességét, magunkat tovább is mind közönségesen ' mind különösen azon tapasztalt kegyességébe ajánlyuk és igaz tisztelettel maradunk Nagyságod aláztos szolgálái. / Abaúj Vármegye Rendei / Közönségesen / Kassán, Pünkösöd Hava (május) utólsó napján, 1885. Esztendő⁵”

Nem lehet csodálni, hogy ez az erőszakos, mondhatni akarnok közigazgatási átszervezés, és a korábbi működést, a korábbi helyi (rendi) akarat érvényesítését semmibe vevő oktrojálás nem ért meg hosszú életet, mint megannyi más rendeletét, a közigazgatás átalakítására vonatkozókat is, halála előtt nem sokkal, visszavonta a „kalapos király”, s ez természetesen azzal járt, hogy intézkedéseinek azon racionális elemei is semmissé váltak, melyeket konszenzuális keretek között talán a rendek is elfogadtak volna. Ezek közé soroljuk a kicsiny Torna megyének Abaújjal való egyesítését is.

„Utódja II. Lipót király hajtotta végre a jobb meggyőződésre jutott II. József utolsó intézkedését. A

³ŠAK AŽ, 1780–1790. 129. doboz B. 11, 12/1785. irat.

⁴ŠAK AŽ, 1780–1790. 129. doboz B. 11, 12/1785. irat.

⁵ŠAK AŽ, 1780–1790. 129. doboz B. 11, 12/1785. irat.

1. kép. Abaúj vármegye Görög Demeter által felmért 19. század eleji térképe
(HOM HTD, II. 865. [fotokópia])

Fig. 1. Map of Abaúj Comitatus (County) from the beginning of 19th century surveyed by Demeter Görög
(HOM Documentation of Local History, II. 865, photocopy)

2. kép. Abaúj vármegye déli csücske a Borsodhoz tartozó Aszalóval és Belső-Bóccsel (1. kép részlete)
 Fig. 2. Southern part of Abaúj Comitat (County) with Aszaló and Belső-Bócs villages of Borsod Comitat
 (part of the Fig. 1)

vármegyék és a szab. kir. városok régi törvényhatóságai visszaállítatván Abaúj vármegye ismét külön vált Tornától. Abaúj vármegye 1790. április 19-én tartott tisztújító közgyűlésén megválasztotta I. alispánnak Fáy Ágostont, II-od alispánnak Puky Lászlót, főjegyzőnek Tiszta Ferenczet...” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 524)

Az újra rendeződő abaúji rendek első határozatai között szerepelt a megyére vonatkozó józsefi adóterhek könnyítése.

„Folyó Martius Holnapnak 1-ső napján Szabad Kassa Városában tartott G: (generális) Gyűlés alkalmosságával, a T: N: Vármegye elébbeni Törvényes mind Szabadságát, mind Hatalmát vissza vévén, annak erejével több fontos dolgai között azonnal azt is végezte, hogy a N. Vármegye közgyűlésének eltörlése után ... Felsőes Urunk parancsolattya erejével az bé vett adózáson kívül az adót fizető népre rovatott hatszázhuszezer Rforintoknak terhétől, mellyekből esztendőnként ezen N. Megyére 8591 R.Forintok 19 és 2/8 Xrok hártattak és eddig a közönséges portioval bé szedettettek, az adófizető nép fel ódoztasson, meg mentessen, olly móddal, hogy a mennyivel e miatt a közönséges portio szaporodás, ugyan annyival minden Helység könyvecskéjében alább szállíttassék a jövő Május Holnapban.

Ezen könnyébségre célzó végezés tehát tudtára adatik az adót fizető népnek olly feltétellel, hogy mivel ezen okon minden Forint után mintegy 8 Német pénz jövő Májusban fog le rovattatni, következképpen a többi szokott adónak fizetésére köteleztetnek, 's ezen engedelem fejében a portionak fizetését ne tartóztassák, sőt inkább a mennyire ki telhető, addig ki fizetni igyekezzenek, hogy így a terhes Executioktól (adóbehajtásoktól) mentek lehessenek. / Kőlt Kassán Martiusnak 5-ik napján 1790ik Esztendőben / Ezen Tekintetes Nemes Vármegyének V:Notarius. Zombori Ferencz.”⁶

A megelőző közigazgatási rend visszaállítása, a vármegyék szétválása, azonban nemcsak a korábbi állapot rekonstruálását jelentette,

mert a Torna nélküli Abaúj megye alsóbb igazgatása ismét 5 járást foglalt magába, mivel „...déli részét ketté osztották, s az új gönci járást (meg)alkották.” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 524)

Abaúj és Torna megye második egyesítésére 1850-ben került sor, legalább is a szakirodalom egyöntetű ezt a dátumot illetőleg. Rémiás Tibor azonban közöl egy összeírást 1854-ből (RÉMIÁS 2002, 376)⁷, amelynek fejlődésén még Torna vármegye, nem pedig tornai járás szerepel. Sőt! A felsorolt települések még ekkor is a megye Felső és Alsó járásába voltak beosztva. Minden ellene mond annak, hogy ennek a „kósza” adatnak — dolgozatunk fő tárgyát tekintve — nagy jelentőséget tulajdonítsunk, mert pl. a kassai Állami Levéltár ez időszakra vonatkozó mutató könyve is, 1850–1860 között az iratok keletkezési bázisaként Abaúj-Torna vármegyét jelöli meg. Konkrét forrásaink is kétségtelenné teszik a két vármegye 1850. évi egyesítését, amelyet Geringer császári-királyi biztos 1850. július 26-án keltezett 13911–850/G. szám alatt kiadott határozatában rendelt el⁸, majd 3 nappal később, július 29-én kiadott rendeletében — mint azt az alább közzé tett levélből is láthatjuk — az egyesítés részleteire vonatkozóan is utasítást adott.

„Torna megye főnökének: CS. És Kir Polgári Biztos Geringer Ó kegyelmessége f. év (1850) Július 29-én 10911. sz alatt kelt és a harmadik hadker. Parancsnokság polgári osztályálynak útján f. év Aug 28-án hozzám érkezett kegyelmes határozata következtében Torna megyének ezen Abaúj megyéhez kapcsolása 'a szerint rendeltetvén, hogy Torna megye Abaújnak jövőre csak egy járását képzendi; — Miután a fen említett rendelet értelme szerint Nagyságod valamint a tisztviselők változása, 's illetőleg kinevezése, úgy a Torna megyei főnöki iroda, és kincstár eszközlése

⁶ ŠAK, AŽ, 1780–1790, 129. doboz B. 11, 12/1785. irat.

⁷ Köszönöm Tóth Péter erre vonatkozó figyelem felhívását.

⁸ ŠAK AŽ, ltsz.: 1416., 458. doboz, 4787/1850. sz. irat.

és a' hivatalnokok fizetése kiegyenlítésének eszközlése iránt hasonlóan értesítve lenne.⁹

A fenti sorokat Olasz János, Abauj megye főnöke írta. A viszonyokat, a központi kormányzat újólag feléledő németesítési törekvéseit illusztrálja, hogy a megye élén álló hivatalnok már nem főispánnak, hanem a német terminust magyarra fordítva főnöknek címezi magát. A levél folytatása pedig már a biztosi rendeletnek megfelelően az átadás-átvétel előkészítésére, részleteire vonatkozik:

„— hivatalos tisztelettel megkeresem Nagyságodat, szíveskedjék olly intézkedéseket tenni, hogy f. év szeptember 26-án, az általam kijelölt határnapon az az Tornán megjelenek, jelesen 1-ör/ az Iroda átvételével minden Jegyzőkönyvek, mellyek a forradalom lecsendesítése óta vitettek, tökéletesen bé fejezve,- úgy a hozzá tartozó szám szerint kötegekbe fűzött hivatalos okmányok, és fogalmazási ívek,- szabályos módon összerakva nékem rendesen német és magyar nyelven szerkesztett lajstrom szerint adassanak át. 2-ör/ A megyének térképe, felosztását, népességét lakosságának nemzetiségét, helységeknek számát, minőségét kimutató rendes táblás jegyzékbe ...szintén német és magyar példányba mutattassék elő. 3-ör/ a' Pénztárt illetőleg nem csak ennek jelen állapotját, de mind a forradalom megszűnte Óltai kezelésére vonatkozó okmányokat és számadásokat szabályszerű lajstromba foglalva ...a mostani adókiivetésre vonatkozó és kellő felvilágosságot adható minden irományokat hasonló lajstrom mellett, úgy a pénztárban létező kész pénz is nékem rendesen és a' fenn álló szabályok értelme szerint adassék át.¹⁰

Az átadás-átvétel az Olasz János által megjelölt „határnapon”, szeptember 26-án meg is történt, melynek részleteit az ugyanebben az iratcsomóban megtalálható, 38 pontot és azok

mellékleteit magában foglaló Átadási ív tartalmazza:

„Melly szerint Orsz. Telyhatalmú Cs. Kir. Biztos Bárá Geringer Ó Nagyméltósága kegyes rendelete következtében Torna megye Abauj megyéhez történt csatolásával, minden a' forradalom lecsendesítése óta vitt, 's a' Főnöki Irodát illető Irományok, Jegyző könyvek, Rendeletek, 's a t. Nagyságos Olasz János úrnak mint Abauj-Torna vármegye Cs. Kir. Főnökének átadattak.”¹¹

Az okiratot átvevőként az említett Olasz János, átadóként pedig Pathy József, mint „ideiglenes Főnök” jegyzi, de a mellékletek tanulsága szerint még mások is közre működtek az eljárásban. Hivataltörténeti szempontból érdekes lenne az Átadási ív tartalmát részletesebben is megvizsgálni, ettől azonban ezúttal eltekintünk.

Ezek után felmerül a kérdés: mégis hogyan maradhatott ránk 1854-ből egy olyan forrás, amelyben még használatos a Torna megye megjelölés? A dátumnak az összeírást közzé tevő kutató, Rémiás Tibor által történt elírása kizárható, mert ugyan a levéltári hivatkozás nélkül közölt *conscriptio* eredeti példányát nem sikerült fellelni, de a községi bírák által 1854 februárjában Tornára megküldött helyi adatok pontosan megegyeznek az összesített összeírásban szereplőkkel, mind a családok (családfők) számát, mind a cigányok összlétszámát illetőleg. Az anakronisztikus jelenségnek csak két magyarázata lehetséges:

1. a Bach-korszakban is még hivatalban maradt bürokrácia működésének tehetetlenségi nyomatéka,
2. a központi kormányzat intézkedéseivel szembeni szerény, szimbolikus ellenállása nyilvánult meg az 1850 előtt használatos közigazgatási *terminus technicus* alkalmazásában.

⁹ ŠAK AŽ, ltsz.: 1423., 463. doboz, 6478/1850. sz. irat.

¹⁰ ŠAK AŽ, ltsz.: 1423., 463. doboz, 6478/1850. sz. irat.

¹¹ ŠAK AŽ, ltsz.: 1423., 463. doboz, 6478/1850. sz. irat.

A közigazgatási rendezések, nemcsak igazgatási, joghatósági változásokkal, hanem a vármegyék területének módosulásával is jártak. Torna vármegyéhez tartoztak korábban a 19. században már Gömör megye részeként szereplő Hárskút, Dernő és Kovácsvágás községek is (SERESNÉ SZEGFŐI 1983, 8).¹² Abaúj vármegye területe is módosult következő, az 1850-es egyesítés során, hiszen azt megelőzőleg, a 19. század első felében, a korban meglehetősen súlyú mezőváros, Aszaló még Borsod vármegye igazgatása alá tartozott. Ha megnézzük a vármegyék Görög Demeter által felmért, és a 19. század elején (valamikor 1802 és 1809 között) megjelentetett, Abaúj vármegyét ábrázoló térképet (1. kép) és annak déli csücskét ábrázoló részletét (2. kép), jól látható, hogy Aszaló, mint egy sziget Abaúj vármegyében Borsod vármegye, jelesül a szendrői járás igazgatása alá tartozik. A település Abaújhoz csatolására pedig éppen az 1850. évi egyesítés keretében kerülhetett sor, mert sem az 1844. évi, sem az 1848. évi törvények nem tartalmazzák Aszaló Abaújhoz (Abaúj-Tornához) csatolásának tényét, márpedig ez olyan jelentőségű igazgatási intézkedés, amelynek feltétlenül törvényben is meg kellett volna jelennie.¹³ Ez alól csak olyan időszakok jelentettek kivételt, amikor a központi hatalom felfüggesztette az alkotmányt és rendeletileg kormányzott. Ilyen időszak volt II. József uralkodásának 10 éve, és ilyen időszak kezdődött 1849 után is, a szabadságharc leverését követően. Fényes Elek 1851-ben kiadott *geographiai szótárában* (FÉNYES 1851) minden esetre már Abaúj megyéhez tartozónak írja le a mezővárost:

„Aszaló, magyar m. v., Abauj vgyében, Miskolczhoz 3 órányira: 427 r. kath., 14 g. kath.,

¹² A felsoroltakon kívül még Lucska és Barka is.

¹³ A feltételezést a kutatás későbbi fázisában előke-rült, majd alább közölt forrás (Eintheilung der Ortschaften des Abauj-Tornaer Regierungsbezirks – 1850) minden kétséget kizáróan megerősíti. ŠAK AŽ, ltsz.: 1426, 463. doboz 7632/1850 sz. irat.

1332 ref., 7 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Határa első osztálybeli s igen termékeny; bora jó: van 1587 h. rétje s legelője, 481 h. szőleje, 237 h. erdeje. F. u. a nagyváradi káptalan. Ezen város Borsod vármegyétől csatoltatott ide.” (FÉNYES 1851, I. köt. 55)

Aszaló Abaújhoz való (vissza)csatolásának távoli előzménye, hogy a vármegye 1791. kisasszony hava (augusztus) 11-én tartott közgyűléséből, 1220. szám alatt barátságos levelet intézett Borsod megyéhez, melyben kifejtették, hogy:

„... a' két Szomszéd T. Megye kölcsönös Java azt kínánná, hogy Aszaló Városa, Onga és Bócs Helységekért végképen cseréltesen el; sőt ha ezt eszközölni csak az Ország Gyűlésén lehetne, a' projektált tsere meghatározatását a' Borsodi Dietális Követ Urak is sürgessék.”¹⁴

Azt ekkor még nem tudhatták az abaúji rendek, hogy az uralkodó egyáltalán nem fog országgyűlést összehívni, és minden a közigazgatást (is) illető változtatást csak a saját kútfejére támaszkodva fog véghezvinni, de az minden esetre Borsodnak a javaslattal kapcsolatos teljes elhatárolódását jelzi, hogy még csak válaszra sem méltatták a kezdeményezést. A dologban fordulatot az 1807. évi 28. törvénycikk hozott, melynek értelmében országos bizottságok állítottak fel, és kezdték meg vizsgálataikat, működésüket, hogy az Aszalóhoz hasonló helyzetű települések státuszát rendezzék.

„Azon akadályok megszüntetése végett, melyek a közigazgatásnál és kezelésnél a miatt fordulnak elő, mivel némely helységek több törvényhatóság alá vannak beosztva, mások pedig beékelt területen fekszenek, Ő szent felsége kegyelmesen jóváhagyni méltóztatott: / 1.§ Hogy küldessenek ki országos bizottságok azon helységeknek, melyek több törvényhatóság alatt állanak, egy törvényhatóság alá rendelése végett... / 3.§ Az adót

¹⁴ ŠAK AŽ, ltsz.: 145, 8. doboz.

*pedig, melyet az egyik törvényhatósághoz csatolandó területrészt előbb a másik vármegyénél fizetett, tegyék át azon vármegyéhez, melyhez csatoltni fog*¹⁵

A törvény mindenképpen Abaúj vármegyének kedvezett, hiszen a területén enklávéként helyezkedik el Aszaló, márpedig a központi szándék éppen az ilyen helyzetek megszüntetését célozza, ezért számára csak előnyös eredménnyel járhat a kilátásba helyezett eljárás. Nem csodálható ezért, hogy kezdeményezőként Borsod vármegye lépett fel, ha már a központi akarat Aszaló elvesztését kilátásba helyezte, a borsodiak igyekezete arra irányult, hogy számukra minél kisebb hátránnyal következzenek be az elkerülhetetlennek tűnő változások.

Borsod megye 1824. november 15-én keltezett, Abaúj megyéhez intézett átiratában a következőket olvashatjuk:

„A két Jurisdictiokhoz tartozó, vagy a más Jurisdictio határaitól körül fogott Helységek dolga ki egyenlítését, az újabb törvények kerületenként választott Országos Comissokra bízván, 's a' Tiszán innen levő kerületbeli Országos Comissio Elöl Ülője és Fő Ispánunk, Nagy Méltóságú Klobusitzky József Ó Exellentiaja, közelebb múltott Szent Mihály hava 26-án hozzánk és Nagyságtokhoz Kegyelmetekhez is írott Kegyes Levelében, arra méltóztatván bennünk útasítani, hogy Aszaló Városunk a' fellyebb érdeklött Törvény értelme alá esvén 's ennek körülállásai elintézését, ó Exellentiaja, közelebb jövő Szent András hava (november) utóbbi Napjaiban, munkába fogván venni, mind e' végre, mind pedig a' Nagyságtok Kegyelmetek Biztosaikkal való tanácskozás végett Deputátusokat rendeljünk ki, mai napon választott Deputátusaink neveik feljegyzése közlésével Szomszédos barátságos szeretettel meg keressük Nagyságtokat Kegyelmeteket a' végre, hogy részekről is már talán ki nevezett, vagy majdan ki nevezendő Deputátusaikat, a szerént a'mint mi a' Magunkéinak meg hagytuk; az összegyülekezés napja és Helye megállapítása eránt

¹⁵ CJH, 1807. évi törvények, 28. törvénycikk.

*Deputátusainkkal költsönösen tartandó Egyet értésre, 's az egymással, közös össze ülésben folytatandó tanácskozásra útasítani ne terheltessenek.*¹⁶

A két vármegye deputációinak öt napig tartó közös ülésezése az „1824-dik Esztendő Karátson Havának 12-dik Napján, Tekintetes Király Tanácsos és T. Abaúj Vármegye Ord. V.Ispán Krasznik Vajdai Szent Imrey Gábor, és Tettes Kis Csoltói Ragályi István, T Borsod vármegyei Ord. V.Ispán Uraknak Elnöklések alatt ... Miskoltz Városában”¹⁷ kezdődött és minden eredmény nélkül itt is ért véget 1824. december 16-án. Az eredménytelenség tudatában is érdemes azonban nyomon követni az eseményről készült — mindkét delegáció által elfogadott — részletes jegyzőkönyv alapján az egyes tárgyalási napok leglényegesebb történéseit. Abaúj megye küldöttsége 10, míg Borsodé 18 főből állott. A tárgyalásokat megörökítő jegyzőkönyv megfogalmazója mindvégig igyekezett a két megye testvériségét, barátságosságát megjeleníteni, de ez a törekvése nem mindig járhatott sikerrel, mert a sorok mögött időnként késhegyig menő viták sejlenek fel.

„Fent tisztelt, mind két ordinárius Vice Ispány és Deputationalis Elöl Ülő Urak szíves nyájassággal 's költsönösen ki nyilatkozatván abból származó hazafiúi örömeiket, hogy a ki küldő Tekintetes két vármegyék Javát 's a Törvény bé töltését tárgyazó dolog felett való Tanácskozás végett össze találkozni ' egymással barátságosan tanácskozni módjok és illy szerentsés alkalmatosságok adatott...”¹⁸

Már az első tárgyalási napon kiderült, hogy a két vármegye álláspontja igen távol esik egymástól: míg a borsodiak abban a hiszemben nyújtották be az Aszalóra vonat-

¹⁶ ŠAK AŽ, I. ltsz.: 967, 328. doboz, 84/1824. sz. irat.

¹⁷ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

¹⁸ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

kozó kimutatásokat, hogy a mezővároséval azonos súlyú ellentételezéshez juthatnak, addig az abaúji küldöttek — Aszaló teljes befoglaltságára hivatkozva — minden kárpótlás nélkül szerették volna a település igazgatási jogát és adóját elnyerni.

„T. Borsod Vármegye, abból az állhatatos tiszteletéből, mellyel a’ Törvényt tévő Testület (az Országos Comissio) bölcs czélja és Rendelése betöltése eránt viseltetik, ki küldött Képviselői által ímé ezennel ki nyilatkoztatja azt, hogy Aszaló városa valósággal a’ Törvényben környül írt Beszögellő Helyek Sorában tartozván, abban, hogy Aszaló Városa tölle el szakítottván, Szomszéd Abaúj Vármegyéhez kapcsoltasson megnyugoszik, a’minthogy ... ezzel az alkalmatossággal Aszaló Intra és Extravillanumának (bel- és külterületének) Constitutivumát (állapotfelmérését), ’s mind a hely beli Földes Uraság, mind pedig a Taksások ’s egyebek kezeik között lévő Javak mivólta és mennyisége Tabelláris Feljegyzését is...”¹⁹

...benyújtotta nyilván abban a reményben, hogy Abaúj vármegye kárpótlásként hasonló jelentőségű települést vagy településeket fog felajánlani Borsodnak. Az abaúji deputáció tárgyalási taktikájának azonban jól kivethető eleme az időhúzás, más részről az ellentételezés nélküli bekebelezésre törekvés, hiszen tisztában vannak azzal, hogy az 1807. évi 28. tc. és az 1812. évi 4. tc. kényszerítő ereje nekik kedvez:

„...az Abaúji Tekintetes Deputáció részéről olyan észre vétel adódván elől, hogy az újabb Törvény Rendszabását abban az értelemben kívánja, sőt szükségesnek is látja vétettetni, hogy Aszaló Városa mint Határai, minden pontjait nézve tökéletesen inclavált (befoglalt) Helly, T. Abaúj Vármegyéhez minden vissza pótolás, vagy javítás nélkül, úgy tsatoltasson, hogy az a’mit Aszaló Városa Köz Adóban fizet, a’ T. Borsod Vármegye

Portái után háramló Adóból le faragtatván, a’ T. Abaúj Vármegye portáihoz tóldattatasson.”²⁰

Könnyen elképzeltethetjük, mennyire felháborította Borsod megye küldötteit ez a felvétel. Az abaúji deputáció vezetője, Szentimrey Gábor alispán végül is azzal a kifogással tudta bevégeztetni a tanácskozást, hogy még nem érkezett meg minden abaúji küldött, és egyébként is a borsodiak által benyújtott aszalói *constitutivumot* külön tanácskozáson akarják tanulmányozni. A másnapi, december 13-ai tanácskozás is a vonatkozó törvény értelmezése körüli vitával kezdődött, amely csak akkor csendesedett el, mikor Szentimrey Gábor alispán megtette csereajánlatát, és előadta...

„... a’béli hivatalos ki nyilatkoztatását, hogy T. Abaúj Vármegye részéről Aszaló Városa helyett Belső-Bócs Helysége szándékozta Tekintetes Borsod Vármegyének csupán barátságos Egyesség fel vétele alatt, által adatni, ’s a’ Borsodi Tekeintetes Deputáció is állhatatosan a’ mellett maradott, hogy a’ Jurisdictionok portáik száma ujjabb el igazítása ’s a’ Vármegyék ki terjedése, fogyása, vagy nevelése mind olyan kérdések, mellyek a’ Törvényt tévő egész Testület Végezéseinek Tárgyai.”²¹

Abaúj tehát visszakozott, hiszen a törvény a kedvezményezett vármegye kárpótlási kötelezettségét is megállapította, Borsod pedig további információkat igényelt a felajánlott Belsőbócsra vonatkozóan. *„A Borsodi Tekintetes Deputáció ezekután kíván tehát magát megvilágosíttatni az eránt, hogy a Tsereképen projektált Belső-Bócs Helysége Constitutivuma, minden tekintetekben miből áll?”²²* Az abaúji küldöttség azonban semmifé-

¹⁹ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

²⁰ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

²¹ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

²² ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

le kimutatást nem készített és nem hozott a tanácskozássra. Másnap, december 14-én...

„A T. Abaúj Vármegyei Deputáció meg érkezvén abban a Szálában (abba a terembe) mellyben a T Borsod Megyei Deputáció együtt volt, T. Abaúj Vármegyei Ord. Vice Ispán úr ... azt jelentette, hogy tegnapi Declarációja (kinyilatkoztatása) szerént is, az Abaúji T. Deputáció kezeinél, mind azok a Dátumok (adatok, tények) és próbák, mellyel a fenn forgó dologra, és az illető Helyek Beneficiumai és Maleficiumai (jótéteményei és kártevésai) egyben vetésére meg kívántatnak, készen nem lévén mind ezeknek össze szedésére úgy az Egyesség meg készülésére pedig idő és érkezhetés kívántatván, a' vezérlése alatt lévő T. Deputációval, a N. M. Országos Comissió Praeséséhez (vezetőjéhez) Ő Exllájához olly kéréssel fog azonnal meg indulni, hogy Ő Exllája a Fellyebb érdeklert dologban idő haladékot engedni, s' a' Comissionális munkálkodásokat továbbra halasztani méltóztasson.²³

A bejelentés után már indulófélben volt Szentimrey alispán, mikor a borsodi deputáció vezetője Ragályi László pikírt hangvételű megjegyzése megállásra, majd a tanácskozás folytatására készítette. A borsodi alispán arra hivatkozott, hogy nem lehet sok gondolkodni valója az abújiaknak a csere dolgában, mert ha előkeresik az 1791. évi akták közül azt a levelet, amelyben ők kezdeményezték Aszaló Abaújhoz csatolását, láthatják abból, hogy Belsőbőcsöt és Ongát ajánlották fel csereként a mezővárosért, tehát nincs min különösebben tűnődni, mert már 33 éve meghatározták Aszaló csereértékét. A dörzsöltséget tekintve Szentimrey alispán nem múlta alul borsodi társát, arra hivatkozott, hogy az akkori levelet Borsod megye még csak válaszra sem méltatta,...

„... különben pedig azólta a környülállások sok féle változást szenvedtek, jelesen pedig Bőcs

²³ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

Helységének Coloniája (határa) igen Szembetűnő és nevezetesebb mennyiségben szaporodott, a környülállások és a Levél írás akkori okai mások voltak, ... de Abaúj Vgye akkori ajánlása füstbe menvén, a Deputatio azon mostani Instructiojában nem adott Projectumot, magára nézve kötelező erejűnek nem tekinthetvén, T. Abaúj Vgyének sokszor említett barátságos Levelét Básisnak nem veheti...; sőt imé már, ahogy tsak ez az egy véletlen ellenvetés, s' Documentum elől mutató is okvetlenül szükségessé teszi azt, hogy az Abaúji T. Deputatio is otthon a Leveles Tár béli Acták, Protocollumok, és hivatalos Levelezések ki keresésére, s' egyben vetésére idő haladékot nyerhessen...²⁴

Lám, ismét érzékelhetjük az abaúji deputáció időhúzó taktikáját, nem aggódnak a miatt, hogy esetleg nem jön létre egyesség a két vármegye között, mert ez esetben az ügyben illetékes, a Tiszán inneni kerületbe kinevezett Országos Bizottságra hárul a döntés joga²⁵, és nem tartanak attól, hogy számukra kedvezőtlen végzést hozna a Comissio. A tárgyalási napon még felvetődött a „Deputaciónális Notárius”, vagyis küldöttségi jegyző választásának kérdése, de ennek szükségességét az abaúji küldöttség csak akkor látta indokoltnak, ha egyezés születne a két vármegye között, amire azonban csekély esélyt látott.

Az ügy elhalasztására való abaúji törekvést érzékelhetjük a december 15-ei tárgyalási napon is. Az abaúji küldöttség vezetője, Szentimrey Gábor alispán...

„...arról tett jelentést, hogy mivel az a Mappa (térkép), mely a Méltóságos Aspremont Márai Asszony fiscalisa Farkas Károly Úr által tegnap elő mutatott, ollyan Mappa, mely még az 1773-dik Esztendőben készítődvén; Bőts Helysége mostani

²⁴ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat

²⁵ CJH, 1807. évi törvények, 28. tc. 2. §: „A mely bizottságoknak kötelességökben álland, meghallgatván előlegesen a törvényhatóságokat és az illető földesurakat, akár sikerül a megegyezés a törvényhatóságok közt, akár nem, a dolgot igazság és méltányosság szerint eldönteniök.”

Mappájának se világos, se tökéletes Dátumául nem szolgálhat, - különben pedig sem az újabb mappa, sem az Urbariális újabb Regulatio (rendezés, szabályozás) Actái; és jelesen az ugy nevezett Postfundális hiteles Jegyző könyv (: mellyekből egyedül lehetne pedig a Bóts Helysége mostani valóságos Constitutivumát egy tekintettel által látni:) elő nem mutattatván; a dolgot minthogy még a Méltóságos Almásy Familiának is, mint Bóts Helysége' ¼ része Tulajdonosának Birtoka' Mappája, és Constitutivuma is nints előadattatva; se segítve nints, se pedig az Abaúji T. Deputáció a Bóts Helységére való tellyes világosság szolgáltatás tekintetiben ez úttal tovább nem mehet; elkerülhetetlenül szükségesnek láttya, hogy az egész dolog most végképpen bé nem fejeződhetvén, a szükséges Dátumok és Documentumok Őszve szedésére, az Abaúji T. Deputációnak mód és illendő Idő haladék engedtesse."²⁶

Az abaúji deputáció vezetője, Szentimrey Gábor alispán olyan szívhez szólóan ecsetelte az egyezség meghozását lehetetlenné tevő Belsőbőcsre vonatkozó dokumentumok, térképek, iratok hiányát, mintha mindezek beszerzése a tárgyalások megkezdése előtt nem az ő feladatuk lett volna. A továbbiakban a mellett érvel az alispán, hogy Borsod vármegye így is (dokumentumok nélkül) fogadja el csereképpen Bőcsöt Aszalóért, mert a város határán keresztül 2400 öl hosszúságú töltést kell csináltatni, s ha ennek költségeit felszámolják, lehet hogy csere és ellentételezés nélkül kerül a település Abaújhoz, vagy pedig a szendrői járással szomszédos apróbb helységek átadásával kompenzálják Borsodot. A borsodi deputáció is hangsúlyozta megegyezési készségét, és irányadó mennyiségként elfogadta a Bőcsön található 43 úrbéri telket a 45 aszalai helyébe, de a megegyezés végső megformálását az iratok hiányában Borsod sem tartja lehetségesnek. Szentimrey alispánnak a nap során tett utolsó megnyilatkozása előre-

vetíti azt, hogy az ügyben nem a két megye fog megegyezni, hanem a magasabb hatóság fog dönteni, hiszen jegyzőkönyvbe véteti, hogy a tárgyalásokról készült feljegyzések nem képezhetik a felsőbb ítéletnek bármiféle alapját, azok csak a gyűlés történetét megörökítendő készültek.

Az utolsó tárgyalási nap, december 16-a még két érdekességet tartogatott:

„Abaúji T. Ord. Vice Ispán, és Deputationális Praeses Úr jelentette, hogy mivel a fenn forgó tárgy világosságra való hozását érdekelhető Acták (: amint sokszor említette :) kezeinél nintsenek; most azonban utánna a T. Abaúj Vgye Leveles Tárából olly protocollatio (feljegyzés) küldtetetett; mellyből az látszik, mintha Aszaló Városa a hajdani Időkben T. Abaúj Vgye által T. Borsod Vgyének tsak Gyűlések és Törvény Székek tartása helyéül engedődött volna által; ez irán ha jövendőben próba vagy szerződésre akadándana T. Abaúj Vgyének tellyes jussát feltartya; — Melly protocollatio a 4-dik szám alatt ide tsatoltatik."²⁷

A következőkben pedig még világosabbá vált az, hogy Abaúj vármegye miért halogattott, miért akadályozta meg a Belsőbőcsre vonatkozó iratok be nem szerzésével (vagy visszatartásával?) a csere béli egyezség létrejöttét, pedig 1791-ben még a mostaninál jóval nagyobb ellentételezést is felajánlott a mezővárosért. Az egyik vélhető ok — mint már utaltunk rá —, hogy most az 1807. évi 28. törvénycikk úgyis kilátásba helyezi az Aszalóhoz hasonló helyzetű enklávéknak az illető törvényhatóságokhoz való csatolását, másrészt viszont Aszalónak a még 3 évig tartó adómentessége okán Abaúj vármegye a közeljövőben nem számíthat a mezőváros bekebelezéséből származó jövedelemre, Belsőbőcs viszont mind addig Abaújnak adózik, amíg a vármegye igazgatása alá tartozik. Az abaúji deputáció vezetője:

²⁶ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

²⁷ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

„...Ezek után kérdést tévén arról is, hogy mivel most már a dolog a N. Mgú Országos Comissió eleibe kerül; és így bizonytalan az, ha vallyon a Tisztelt Comissió idő haladékat fog-é engedni? vagy a dolog elítéléséhez nyúl: erre az utóbbi lehető esetre T. Borsod Vgye Deputációja Aszaló Városa adójáról; mellyet minthogy a város Nagy Része porig égett, három Esztendőkre T. Borsod Vgye Köz határozás erejével relaxált (enyhített), hogy gondolkodik? — Erre a T. Borsodi Deputatio azt felelte; hogy az Aszalói meg égett lakosok adója három Esztendei relaxálása a T. Borsod Vgye factuma (tette, cselekedete; kontextusban inkább: döntése) lévén, az 1824/5, 1825/6, és 1826/7-dik Katonai esztendőben, de tsupán csak az adózás' materiájára (anyagára), vagy is meritumára (értékére) nézve Aszaló Városa T Borsod Vgyéhez, az érette akár barátságosan akár Bíróiképpen álta adandó Helly, vagy Hellyek, ugyan olly móddal értve, T. Abauj Vgyéhez tartozzanak; magától értettévé az, hogy az említett 3 esztendők lefolyásával, ez az interimális Provisió (ideiglenes állapot) végképpen elenyészik, 's az adó azt a Jurisdictiont fogja illetni, mellyben magok a Hellységek fekvendenek.”²⁸

Mint később közölt forrásunkból látni fogjuk, az országos bizottság már 1825. januárjában meghozta határozatát, de Aszaló dolgában a két vármegye közötti huzakodás ezzel nem ért véget, Borsodnak még 25 évig sikerült megakadályoznia, hogy ez a határozat törvényerőre emelkedjen, illetőleg megvalósuljon. A mezőváros megtartásáért vívott harc nyitányát az első, 1825. évi reform országgyűlésre választott Vay Ábrahám és Ragályi Tamás követeknek megfogalmazott utasítás jelenteti:

„A' Nagy Méltóságú Országos Commisio Aszaló várossát tollünk elitélvén, s' a' helyett Megyénknek Belső Bócs helységét adván által, mint, hogy az *elecutio*²⁹ is már ugyan végben

ment, de Tekintetes Nemes Abauj Vármegye az általunk kikért, s' Belső Bócsot érdeklő illető aktákat többszöri atyafiságos kéréseinkre ez ideig sem küldvén meg; az elvesztett Aszaló helyett nyert Belső Bócs helysége constitutivumát, most sem tudjuk; de abban is, hogy a' Törvény Tévvő Test előtt orvoslást hogy? miben? és mennyiben kérjük? setéségben vagyunk, ha Aszaló és Belső Bócs inarticulációja dolga a' Diaetán elöl jönne Követ Urak okaink előterjesztésével az inarticulatio elhalasztását álhathatosan sürgessék, sőt mivel mind a' két helyekre nézve a' Combinatoria Tabella meg készülése az ítélet előtt történhetett volna meg; legalkalmasabban ez a' dolog a' Nagy Méltóságú Országos Comissio további pertractatiójára prelegáltasson.” (SERESNÉ SZEGFŐI 1987, 21–22)

Borsod megye a mellett, hogy igyekszik Aszaló elcsatolását megakadályozni, arra is törekszik, hogyha mégis bekövetkezik a mezőváros elvesztése, kellő ellentételezéshez, kárpótláshoz jusson. Az 1836. június 20-án keltezett a Bük Zsigmond és Palóczy László követek által Borsod megyének benyújtott végjelentés azt tartalmazza, hogy:

„A' Tekintetes Nemes Vármegyének elfogadott indítványa következtében törvény van hozva arról is: hogy a' beszögellő, vagy is úgynevezett *inclavatus* helyek más megyékhez csak akkor csatoltassanak, ha a közigazgatásban tapasztalható rövidségek a' más megyéhez csatolást okvetlenül megkívánandják, de akkor is, hacsak a' csere pótolékadás teljes lehetetlenségbe nem ütközik – a' beszögellő helyet elvesztő megye a' másiktól azzal felérhető más helyet nyerjen...”³⁰ (SERESNÉ SZEGFŐI 1987, 126)

követválasztások megtörténte vonatkozhat, márpedig: választás = (lat.) *electio*.

³⁰ Utalás az 1836. évi 27. tc. 4 §-ára: „Egyébiránt azon Megye, melynek Törvényhatósága alá adatik a kérdéses hely, a Másik Megyének, melytől azon hely elítéltetik, ha, és amennyire a közigazgatás hátramaradása nélkül történhet, egy hasonló hely átadásával pótlást szerezni köteleztetik.”

²⁸ ŠAK AŽ, ltsz.: 964, 310. doboz, M 189/1824. sz. irat.

²⁹ A forrásközlésbe valószínű sajtóhiba csúszott, mert a latin szó (*elecutio*) csak az országgyűlési

A követi utasításoknál és végjelentéseknél is plasztikusabban érzékelteti Borsod vármegye ellenérdekeltségét Aszaló Abaújhoz csatolását illetőleg az ügyben közvetlenebbül érintett Kiss László szendrői számvivőnek a vármegyéhez írott levele:

„A derék Aszaló, a' sínlódó Belső Bótsel felcserélve! Vajha szerentsétlen csere! De minek előhozni a két hely közti temérdek különbséget, az Abaúji nyereséget, a' Borsodi veszteséget. Ezt mondjuk, látjuk, érezzük és tudja láttya és érzi a Tekintetes Vármegye is, és mégis mintha valamely varázserő hátráltatná, és tartóztatná a dolgot, ezen fontos tárgy, csak igen ritkán hozódik mozgásba.

Ugyanis (az) 1825-évi Boldog Asszony hava 12.³¹ napjától oltá, midőn az Országos Bizottság nevében Grof Schmidegh³² Ferencz végre hajtotta a szerentsétlen cserét, 18-ik esztendeje folyik, és most hol vagyunk. Ot(t), hol az 1825-ik évnek őszi hónapjaiban, midőn a megvett adói összeírás, és annak folytában bé adott hivatalos jelentés után Borsodnak szeme ki nyilván, látta otsmány megcsalattatását, csak azon egy gondolat nyugtathatta meg Borsod megye akkori rendeit, hogy valamint maga részéről igazságot szokott, és kívánt kinek, kinek szolgáltatni, úgy hitte más megye sem vonja be árnyéklatokkal a tiszta igazságot.”³³

Kiss László szendrői számvivő Borsod megyéhez küldött levele a továbbiakban sem szűkölködik a költőinek szánt, de inkább — úgy mondhatnánk — bombasztikus képekben, mikor tovább érvel Aszaló megtartásának fontossága mellett. Minden bizonnyal szerepet játszhat ebben a vehemens érvelésben az is, hogy a pillanatnyi állás szerint

Aszaló Borsod vármegyén belül a szendrői járás igazgatása alá tartozik, viszont az abaúji ellentételezés tárgyaként szereplő Belsőbócs a csere megvalósulása esetén csakis a miskolci járás fennhatósága alá kerülhet, aminthogy ez be is következett.

„Azonban az álorczáskodás elnyomá a' világosságot, és ezen, ha bár nagyobb figyelmet érdemlett, nyomós tárgynak sértős bevégeztetésére tett intézkedések is segíték a köd alá rejtett napvilágot, azon keresztül nem vergődhetni. Igyekeztek ugyan a Tekintetes megye rend(e)i a' dolgot később orvosolni, és az 1827-iki Ország Gyűlésen midőn e' tárgy már már Törvény Czikkelybe hozatott, annak végbe menetelét mégis megakadályozták az érdem tellyes megyei követek³⁴ az 1836-ik évi 27. Törvény Czikkely értelmé szerint olly erős állásban helyhezék a' kérdésben hozott cserét, hogy annak rogyini, s' meg semmisülni kellek, mihent a rendes újabb intézvények foganatban vétetnek.”³⁵

A szendrői számvivő levelének utolsó sorában arra készíti Borsod megye közgyűlését és rendjeit, hogy kezdeményezze József nádornál új országos biztos kinevezését:

„Melly tárgyban szabad légyen nékem csak annyit említésbe venni a T. Vármegye előtt, hogy miután a' czéltvesztett csere dolgában már 2. Országos Biztosi Elnökök el haltak, a mostani pedig a munka végre hajtását nem csak elő nem mozdítja, hanem amint észrevehető, azt tenni sem akarja — méltóztasson a T. Vármegye Ó Cs. Kir. Fő Hertzegségét, az Ország Nádorát, a' mostani helyébe más Országos Biztosi Elnöknek kinevezését megkérni, e tárgyat közgyűlésileg

³¹ január 12.

³² Az eredeti forrásban alig kiolvasható a név, a személy viszont keresztneve alapján sem lehet más, csak a már idézett 1807. évi 28. törvénycikkben, a Tiszán inneni kerületbe országos biztosnak kinevezett gróf Schmidegh Ferenc királyi kamarás.

³³ BAZMLt, IV. 501/e. 1809/1843. 116. fólió 2. számú irat.

³⁴ Csorba Csaba mégis konzekvensen, a Megyekönyv mindkét kiadásában 1827-ben jelöli meg Aszaló és Belsőbócs cseréjének évét. Ez annál inkább érthetetlen, mert a saját írásának illusztrációjaként közölt 1848-as datálású térképeken is világosan látható, hogy ekkor még Aszaló Borsod vármegye, Belsőbócs pedig Abaúj vármegye igazgatása alá tartozott. (CSORBA 2002, 129, térképek: 90. és 95.)

³⁵ BAZMLt, IV. 501/e. 1809/1843. 116. fólió 2. számú irat.

elővetetni, s mind addig sürgetni és zaklatni, még csak a kérdés egészen el nem döntetik, hogy e szerint ha Abaújnak van igaza, ne fájjon szívünk, vélt helytelen elvesztésére Aszalónak, ha pedig T. Borsod vármegye mellett hartzoland az igazság, azt el érve, vegye kebelében, abból mintegy Zsarnoki hatalommal kitaszított kedves tulajdonát. Költ Szendrőben 26-ik Junius 1842. Kiss László számvivő.³⁶

A forrásunkban hivatkozott 1836-dik évi 27. törvénycikk a különböző vármegyék területén mintegy szigetként lévő településeknek az illető vármegye fennhatósága alá helyezését kezdeményezi:

„A bészegellett, vagy több külön Törvényhatóságok alá tartozó helyekre nézve az 1807-ki 28-dik törvénycikkely rendelete e következőkben módosítatik:

1. § A több külön Törvényhatóság alá tartozó, vagy bészegelő helyek eránt való kérdések egyedül a köz-igazgatásban fennforgó, és tökéletesen bebizonyítandó akadályok tekintetéből, nem pedig valamely Törvényhatóság határának terjesztése végett, tartoznak az 1807-ki 28-dik törvénycikkely szerint rendelt országos Biztosság ítélete alá.

2. § Az ítélő-bíróság törvényességére megkivántatik, hogy az országos Biztosság minden tagjai azon ügy elintézésére, mellyre kiküldettek, meghivattassanak, és hogy legalább öt részrehajlatlan tagok jelen legyenek; - azon tagok, kik a kérdés elintézésében érdeklött Megyében birtokosok, vagy azoknak tisztviselői, bírói szavazattal nem birhatván.³⁷

Borsod vármegye Aszaló megtartására vonatkozó erőfeszítését nemcsak a mezőváros nagyobb adóereje, a vármegye nagyobb adóbevétele, hanem a történelmi tradíció is sarkallhatta, hiszen a vármegye 1597 után több ízben is Aszalón tartotta gyűléseit. A szendrői

számvivő a későbbiekben is erőteljesen készítette Borsod vármegye rendjeit és közgyűlését, hogy a soron következő országgyűlésen harcoljanak Aszalónak Borsod vármegyéhez tartozásáért, mert a csereként elgondolt két település, Aszaló és Belső Bócs jelentősége (adóereje) közötti különbség óriási:

„Megyei Belső Bócs Helységével tsak ószvehasználtásban sem jöhető derék Aszaló Várossa cserebéli dolga, igazán szívemen feküdvén, bátorkodom a Tekintetes Vármegyének afelől említést tenni, hogy mi után a csere tárgyában kiküldött Fő Biztos úr a dolgot netalán már előmozdítani és munkálatban venni sem akarja, vagy még egyszer a Tisztelt Urat avégett megkeresni méltóztasson a Tekintetes Vármegye, hogy Országos kötelességét Fő Biztos Úr (teljesítse), vagy talán még alázatos Vélekedésem szerént alkalmasabb, hasznosabb és sikeresebb lenne egyenesen Fenséges Nádor Ispán Ó Császári Királyi Fő Hertzegségét alázatos levél által a végett megkérni és keresni, hogy a Tisztelt Országos Fő Biztos úr helyébe Ó Cs. Kir. Fensége mást kegyeskedjen kinevezni, kinek kötelességébe tétetődnek Ó Cs. Kir. Fő Hertzegsége által a tekintetes Vármegye részéről e tárgyban teendő alázatos megkérés folytában, hogy a kirendelendő új Fő Biztos úr, a még Országosan helyben nem hagyott cserét vég képen, mégpedig az Ország Gyűlése előtt végezze be.³⁸

A levél további részének stílusa is tükrözi a kort jellemző, alázatoskodó viszonyokat, de azért csökönyösen érvel az új országos biztos kinevezése mellett:

„Egyéb iránt (a) Méltóságos Főispányi Helytartó Úr Pesten lakozván, tisztelt Fő Kormányzó ÚR, alázatos véleményemhez képest arra kérethetne, hogy e tárgyat Ó Cs. Kir. Fő Hertzegségének világosan előterjeszteni, és a mostani, munkálódni nem akaró Fő Biztos Úr helyett más alkalmasabb Tagnak ki neveztetését eszközölni és kegyesen

³⁶ BAZMLt, IV. 501/e. 1809/1843. 116. fólió 2. számú irat.

³⁷ CJH, 1836. évi törvénycikkek 27. törvénycikk; <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5172> (2011. december 15.)

³⁸ BAZMLt, IV. 501/e. 1809/1843. 116. fólió 1. számú irat.

*előmozdítani méltóztasson. Költ Szendrő, 1843. Január 24. Kiss László számvivő*³⁹

Lett fogantja Kiss László szendrői számvivő Borsod vármegyéhez benyújtott beadványainak, mert az „1843. Évi Szent György hava 20-án⁴⁰ Méltóságos Vajai Báró Vay Miklós Császári Kir. Kamarás Hét Személynök és Fő Ispáni Helytartó Eő Nagysága Elnöksége alatt Tekintetes Borsod vármegyének Miskólczon tartott közgyűlése alkalmával”⁴¹ (SERESNÉ SZEGFŐI 1987, 251) Borsod vármegye rendei a soron következő országgyűlés követeinek a következő utasítást adják:

„Miután Megyénk és Abaúj vármegye között Aszaló és Belső Bócs eránt fel forgó csere kérdésében az 1836-ik Évi 27-ik törvénycikkely értelmében munkálandó országos választmány a’ legközelebbi 3 évek alatt is a reá bízott munkálatokhoz nem fogott, sőt annak elnöke fel szóllításunk fojtában az Elnökségről lemondván, az országos választmány tagjainak kiegészítése iránt az 1841-ik Évi 30. szám alatti fel írás által megkérített Nádor Ispán Eő Császári Királyi fő Hercegségének Kegyelmes válasza hozzánk meg nem érkezett, Követeinknek meghagyatik, hogy azon országos választmány tagjainak az 1840-ik Évi 35. Törvénycikk fojtában ’s e’ jelen utasításunkban kijelölt módon választás általi nem tsak kiegészítéseket sürgessék, hanem egyszersmind a hozandó törvénybe igyekezzenek be iktatni azt, hogy e’ jelen Ország Gyűlése be rekesztése után leg fellyebb hat hónapok alatt, azon választmány munkálatát ne csak kezdje el, hanem úgy is folytassa, hogy a következő Ország Gyűlésére végső tudósítását is okvetlenül adja be.”⁴²

A forrásban hivatkozott 1840. évi 35. törvénycikk az 1827. évi 16. és az 1836. évi 32. törvénycikkek által rendelt bizottságoknak

³⁹ BAZMLt, IV. 501/e. 1809/1843. 116. fólió 1. számú irat.

⁴⁰ április 20-án.

⁴¹ BAZMLt, IV. 501/a. 142. kötet, Borsod vármegye jegyzőkönyve.

⁴² Uo.

részint meghalt, részint akadályozott tagjai helyébe újakat nevez ki, ekkor lesz Komáromy István és báró Perényi Gábor helyett Bárczai Mihály — a törvény fogalmazása szerint — Abaúj vármegye követe.⁴³ Nem tudjuk, hogy Borsod vármegye 1843. évi kezdeményezésére kit jelölt ki a nádor országos főbiztosnak Aszaló és Belsőbócs cseréjét intézendő, de az bizonyos, hogy még az 1843–44. évi országgyűlésen sem került pont az ügy végére, mert a következő országgyűlésre megválasztott Bük Zsigmond és Szemere Bertalan követei számára az 1847. október 16-án tartott közgyűlésen megfogalmazott megyei utasítás 51. pontja további munkálkodásra hívja fel a képviselőket:

„Miután Megyénk és Abaúj Megye között Aszaló és Belső Bócs iránt fenforgó csere kérdésében az 1836-iki 27. törvény cikk értelmében munkálkodásra kirendelt választmány elnöke lemondása miatt az eddig is kiegészítetlen választmány az ügyben nem munkálódhatván, a Követei ezen válaszmánynak az 1840-iki 35-ik törvény cikk szerint leendő kiegészítését, és a munka mielőbbi bevégzésére leendő utasítást szorgalmazzák.” (SERESNÉ SZEGFŐI 1987, 351)

A megyének benyújtott, 1848. április 21-ével datált követi végjelentést Bük Zsigmond és Szemere Bertalan jegyzi, de a fogalmazványból egyértelműen kiderül, hogy a politikai pályától visszavonulni szándékozó Bük Pál egyéni fogalmazványa (SERESNÉ SZEGFŐI 1987, 355–362). Az emelkedett stílusú beszámolóban Bük Zsigmond összefoglalja az ország történetében valóban meghatározó fontosságú országgyűlés történéseit, és kitér arra is, hogy ők — Bük és Szemere — a megyei megbízásnak megfelelően mindvégig a progresszió érdekében munkálkodtak. Egy szó sem esik azonban a követi végjelentésben arról, hogy egyáltalán felvetődött-e Aszaló és

⁴³ CJH, 1840, 35.

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=52>
31 (2011. december 15.)

Belsőbócs cseréjének ügye. Nem csodálkozhatunk azon, hogy az 1847/48-as országgyűlésen nem volt téma a „bészögeltt” települések helyzetének rendezése, hiszen az ország sorsa, jövője szempontjából sokkal fontosabb kérdésekben kellett törvényt alkotni. Az alkotmányos polgárosodás útján megindult nemzet 1848 ősztől szabadságharcát vívja, s ez a tény ismét súlytalanná, marginális jelentőségűvé teszi a két vármegye közötti csere kérdését, ezért arra csak az elbukást követő önkényuralmi rendszer közigazgatási intézkedéseinek keretében kerülhetett sor, amint hogy ez 1850-ben be is következett. Fényes Elek 1851-ben megjelent *geographiai szótára* már Abaúj vármegye részeként mutatja be Aszaló mezővárost és említi Belsőbócs Borsodhoz kerülését is:

„Belső-Bócs, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól 1 14/16 állomásra rónaságon a Hernád folyóvíz mellett, mellynek árjaitól sokat szenved.” (FÉNYES 1851, 162–163)

Ugyanitt találunk utalást Belső Bócs korábbi Abaújhoz tartozására is:

„Az istenítisztelet gyakorlása tekintetiben Belső-Bócs Külső-Bócsccsal egyesülve van, a templom Belső-Bócsön van, a lelkész és tanító szinte ott laknak. Egyházi kormányzás tekintetiben ezen helység Abauj megyéhez tartozik; megyeire nézve is ezelőtt mintegy 30 évvel Abauj megyéhez tartozott, Borsodhoz Aszaló, városáért csere útján jött.” (FÉNYES 1851, 162–163)

A szabadságharc leverését követően az önkényuralmi rendszer nemcsak területi változásokat eszközölt az igazgatásban, hanem a magyar alkotmányt is felfüggesztette.

Abaúj–Torna „...vármegyének csupán külső képe, tisztviselői szervezete maradt meg. Péchy Imre cs. kir főbiztos ideiglenes megyei tiszti kart állított egybe; megyefőnök lett Marusi Olasz János, főnöki titkár Márffy Károly, alispán nyitra-ivánkai Vitéz György, főjegyző Kunsch Gábor. Ez csak előszele

volt az 1850-ben, az alkotmány visszavonása után bekövetkezett új közigazgatási rendszernek. Magyarországot öt közigazgatási kerületre osztották, melyek a Budán székelő cs. k. helytartótanácsnak voltak alárendelve. Torna vármegyét bekebelezték Abaújba, ezúttal másodsor. Ez egyesített megyén kívül a kassai kerületbe osztották Gömör, Szepes, Sáros, Zemplén Ung, az egyesített Bereg–Ugocsa, Máramaros megyéket. Kassa városa is elvesztette törvényszékét s az ideiglenesen szervezett megyei törvényszék hatásköre alá rendeltett. Főispánnak, egyuttal Sáros és Zemplén főispánjául gr. Szirmay Sándort neveztek ki.” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 528)

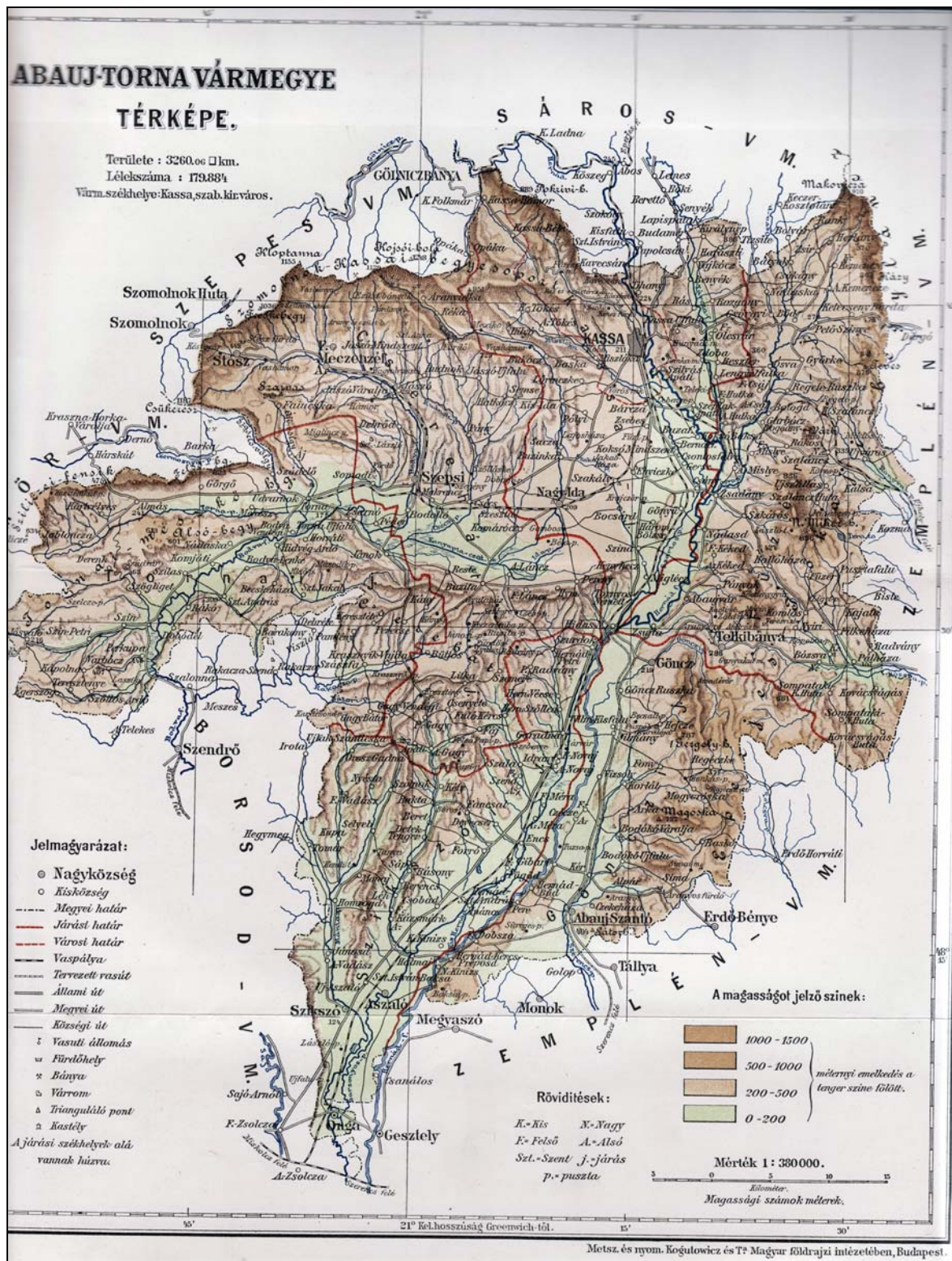
Ez az egyesítés sem élt meg azonban sokkal hosszabb életet, mint a II. József-féle. Ferenc József bel- és külpolitikai okok miatt arra kényszerült, hogy lépéseket tegyen a magyarországi alkotmányosság visszaállítására, ennek manifesztuma az 1860. október 20-án keltezett nevezetes Októberi Diploma. Tárgyunk szempontjából nem indokolt az okirat tartalmát ismertetni és értékelni, elég csupán a számunkra leglényegesebb intézkedést kiemelni: Ferenc József „A kancellárhoz küldött leiratában elrendelte az egy. összehívását, a vm-k helyreállítását s a közigazg. hatóságok és törvényszékek hivatalos m. nyelvhasználatát.”⁴⁴

Az Októberi Diploma megjelenését követően nem sokat váratott magára vármegyéink újra szerveződése és egyszersmind visszarendeződése.

„Főispánná (Abaúj megye főispánjává) 1860. október 30-án a köztekintélynek örvendő gr. Péchy Manót neveztek ki. Torna vármegye visszahelyeztetett 1848 előtti állapotába, és ismét külön vált; főispánja Ragályi Károly lett.

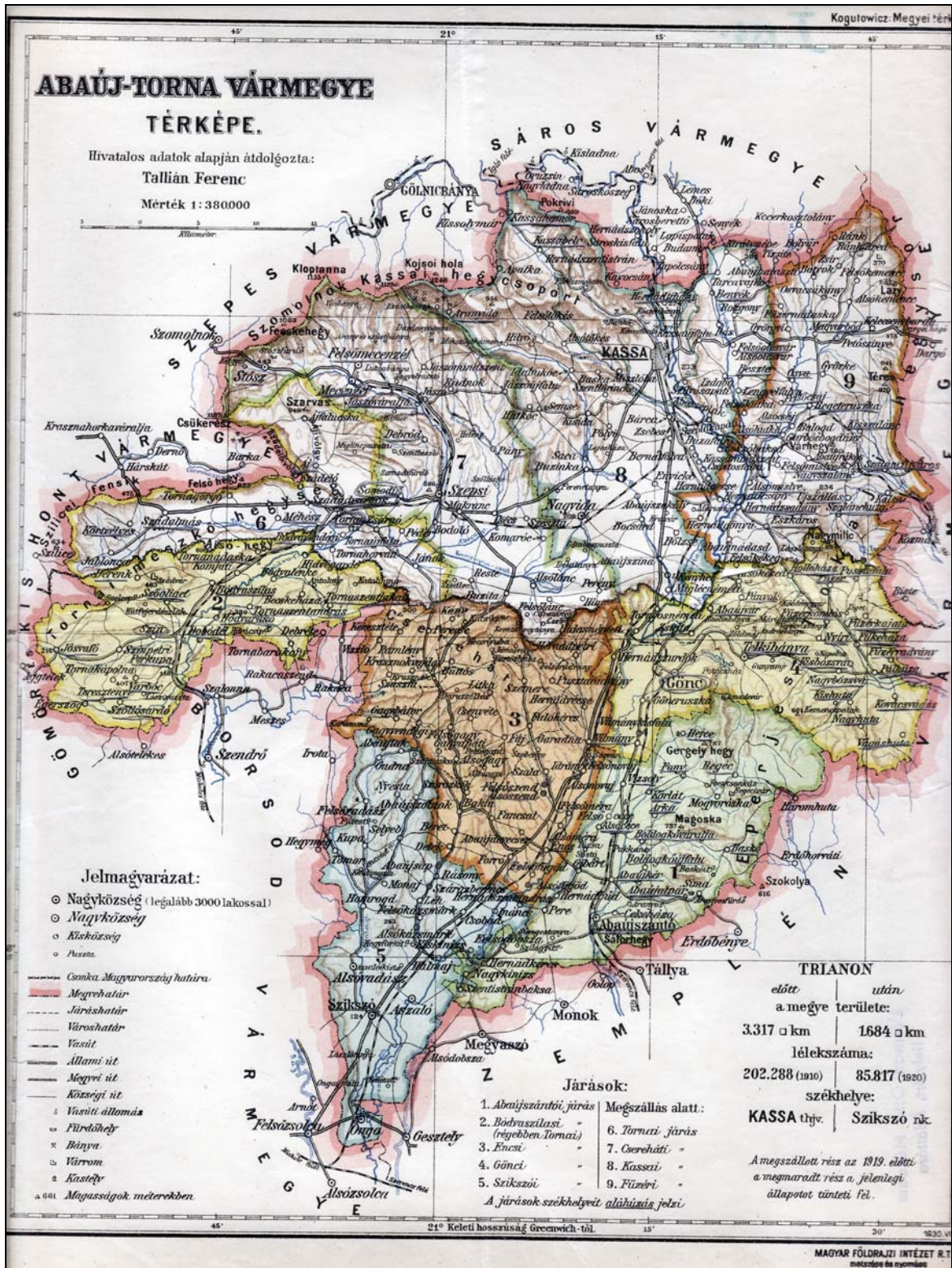
1860. december 20-án tartották 1849 óta az első megyei gyűlést, melyen a tiszti kart alkotmányos renddel megválasztották, még pedig:

⁴⁴ Dr. DÍÓS 2007, *Októberi Diploma* címszó. <http://lexikon.katolikus.hu/O/Okt%C3%B3beri%20Diploma.html> (2011. december 15.)

3. kép. Az 1881-ben egyesített Abauj-Torna vármegye térképe a millenniumi monográfiában (SZIKLAY-BOROVSKY [szerk.] 1896)
Fig. 3. Map of Abauj-Torna Comitatus (County) united in 1881 in the millennium monograph (SZIKLAY-BOROVSKY [ed.] 1896)

4. kép. Abaúj-Torna vármegye térképe a trianoni határral (HOM HTD, I. 134. 1930)
Fig. 4. Map of Abaúj-Torna Comitatus (County) with the border by dictated peace of Trianon (HOM HTD, I. 134. 1930)

alispánokul Lánczy Józsefet és Kelcz Istvánt, fő jegyzővé Teleky Pétert.” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 530)

Paládi Kovács Attila csak az 1867. évi ki-egyezés intézkedésének tudja be a megyei igazgatás visszaállítását, de mint konkrét példánk is mutatja ez már az Októberi Diploma után bekövetkezett (PALÁDI-KOVÁCS 1996, 195).

Az 1850. évi közigazgatási rendezés nemcsak, hogy egyesítette megyéinket, hanem a járási beosztást is alaposan átszervezte, és részint új járási székhelyeket hozott létre. Az egyesített megyének is hét járása volt, mint annak előtte Abaúj és Torna megyének együttesen, de egészen más határok között. A geringeri rendelet előtt Abaúj vármegye állott a kassai, füzéri, csereháti, szikszói és gönci járásból, a kicsiny Torna megye pedig alsó és felső járásra oszlott. Az egyesített megye járási beosztását Schneider István megyei mérnöknek az Abaúj-Torna megyei főnöknek küldött csatolmányából ismerhetjük meg:

„Nagyságos Megyei Főnök Úr! / Az 7480 szám alatt Kelt Rendelet Következtében az AbaújTornával egyesült megye térképét, az új felosztással, színekkel különböztetve el készítettem, és hozzá tsatolom, a hol szinte azok a helységek, mellyek Abaújhoz jönnek, már abaújba vannak beírva, és azok a helységek,, mellyek vagy Sárosba, Vagy Borsodba jönnek ki vannak hagyva. Költ Kassán X. h. 9-én 1850. Esztendő / Schneider István megyei mérnök.”⁴⁵

De jó is lenne a levélben hivatkozott térképre ráakadni! Ennek hiányában viszont csak az új járási beosztást és az egyes járásokba tartozó településeket tudjuk felsorolni, ahogyan azt a térképhez csatolt melléklet tartalmazza.

„I. Slavischer Bezirk — szlovák járás: 1. Aranyidka, 2. Borda, 3. Batyok, 4. Benyek, 5. Baska, 6. Bukocz, 7. Béla, 8. Csákány, 9. Györgyi, 10. Herlain, 11. Hilyó, 12. Hámor, 13. Hatkocz, 14. Haraszi, 15. Kis-Ida, 16. Kelecsény, 17. Felső-Kemence, 18. Alsó-Kemence, 19. Királynép, 20. Lőrinczke, 21. Mislóka, 22. Felső-Mindszent, 23. Nádaska, 24. Felső-Olcsvány, 25. Alsó-Olcsvány, 26. Opáka, 27. Rank, 28. Rás, 29. Réka, 30. Rudnok, 31. Rozgony, 32. Pető-Szinye, 33. Semse, 34. Alsó-Tókécs, 35. Felső-Tókécs, Kassa-Újfalu, 37. Vajkocz, 38. Zsin, 39. Zdoba, 40. Jászó-Újfalu; II. Zsadanyer Bezirk — zsadányi járás: 1. Beszter, 2. Bód, 3. Bologd, 4. Bogdány, 5. Biste, 6. Nagy Bózsva, 7. Kis-Bózsva, 8. Alsó-Csáj, 9. Felső-Csáj, 10. Füzér, 11. Filkeháza, 12. Györke, 13. Garbóc, 14. Felső-Hutka, 15. Alsó-Hutka, 16. Hollóháza, 17. Alsó-Kéked, 18. Felső-Kéked, 19. Kalsa, 20. Kajata, 21. Komlós, 22. Kis-Kázmér, 23. Kápolna, 24. Kovátsvágás, 25. Lebenye, 26. Lengyelfalva, 27. Ligeth, 28. Alsó-Mislye, 29. Felső-Mislye, 30. Miklós, 31. Mikóháza, 32. Mátyásháza, 33. Nádasd, 34. Nyíri, 35. Ósva, 36. Pányok, 37. Pálháza, 38. Regete-Ruszká, 39. Regete-pusztá, 40. Rákos, 41. Alsó-Regmecz, 42. Felső-Regmecz, 43. Radvány, 44. Szkaros, 45. Széplak, 46. Szilvás-Apáti, 47. Kis-Szaláncz, 48. Nagy-Szaláncz, 49. Sompataki Huta, 50. Telkibánya, 51. Újvár, 52. Újváros, 53. Újszállás, 54. Villy, 55. Zsujta, 56. Zsadány, 59. Pusztafalu; III. Nagy-Idaer Bezirk — nagy-idaei járás: 1. Sándor-Bözlse, 2. Sziget-Bözlse, 3. Kápolna-Bözlse, 4. Barcza, 5. Buzafalva, 6. Bernátfalva, 7. Baksa, 8. Boczárd, 9. Buzinka, 10. Buzita, 11. Csontosfalva, 12. Csány, 13. Csécs, 14. Enyitzke, 15. Gecse, 16. Gönyű, 17. Him, 18. Nagy-Ida, 19. Kenyhecz, 20. Komarócz, 21. Alsó-Láncz, 22. Felső-Láncz, 23. Miglécz, 24. Kis-Mindszent, 25. Hidas-Németi, 26. Tornyos-Németi, 27. Polyi, 28. Pány, 30. Szina, 31. Szakály, 32. Szeszta, 33. Sacza, 34. Zsebes, 35. Zobrak, 36. Szőlőske, 37. Lajosháza; IV. Gönczer Bezirk — gönczi járás: 1. Alpár, 2. Arka, 3. Szen-István-Baksa, 4. Hernád-Búd, 5. Baskó, 6. Alsó-Czécze, 7. Felső-Cécze, 8. Czekeháza, 9. Felső-Dobsza, 10. Fony, 11. Gibárt, 12. Golop, 13. Göncz-Ruszká, 14. Göncz, 15. Hécz, 16. Regéczi-Három-Huták, 17. Erdő-Horváti, 18. Nagy-Kinyizs, 19. Hernád-Kércs, 20. Kér, 21. Korláth, 22. Kisfalu, 23. Komlóska, 24. Mogyoróska, 25. Prépost, 26. Pere,

⁴⁵ ŠAK ATŽ ltsz.: 1426; 463. dob., 7632/1850 sz. irat

27. Regéczke, 28. Szántó, 29. Sima, 30. Tuzsa, 31. Bodókö-Újfalu, 32. Bodókö-Várallya, 33. Vizsoly, 34. Vilmány, **V. Moldauer Bezirk —szepsi járás:** 1. Apáti, 2. Bátor, 3. Büttös, 4. Bodoló, 5. Csenyete, 6. Csécs, 7. Debrőd, 8. Fülökércs, 9. Fay (Fáj), 10. Garadna, 11. Felső-Gagy, 12. Alsó-Gagy, 13. Idrány, 14. Jánok, 15. Jászó, 16. Karácsond, 17. Keresztéte, 18. Kány, 19. Litka, 20. Makrancz, 21. Alsó-Metzezéf, 22. Felső-Metzezéf, 23. Alsó-Novaj, 24. Felső-Novaj, 25. Pamlény, 26. Péder, 27. Percse, 28. Hernád-Petri, 29. Pizendorf(puszt), 30. Radvány, 31. Reste, 32. Szepsi, 33. Somodi, 34. Szászf, 35. Szemere, 36. Szurdok, 37. Szóled, 38. Szebenye, 39. Vajda, 40. Vendégi, 41. Hernád-Vécse, 42. Hetény; **VI. Forroer Bezirk —forrói járás:** 1. Ambrusháza, 2. Aszaló, 3. Bakta, 4. Beret, 5. Csobád, 6. Devecser, 7. Detek, 8. Diczháza (Pocsaj, Kendi, Újfalu) 9. Ents, 10. Forró, 11. Felső-Fügöd, 12. Alsó-Fügöd, 13. Fancsal, 14. Orosz-Gadna, 15. Gyanda & Tomor, 16. Halmaj, 17. Homrogd, 18. Jánosd, 19. Ináncs, 20. Alsó-Kázmárk, 21. Felső-Kázmárk, 22. Kék, 23. Kupa, 24. Kis-Kiníz, 25. Léh, 26. Alsó-Méra, 27. Felső-Méra, 28. Monaj, 29. Nyésta, 30. Onga, 31. Rásony, 32. Sáp, 33. Selyeb, 34. Szala, 35. Alsó-Szend, 36. Felső-Szend, 37. Szikszó, 38. Szolnok, 39. Szent-András, 15. Tomor & Gyanda, 40. Újlak, 41. Alsó-Vadász, 42. Felső-Vadász, 43. Tengerfalu, 44. Papi puszt; **VII. Tornaer Bezirk —tornai járás:** 1. Áj, 2. Almás, 3. Ardó (Hídvég), 4. Ardotska puszt, 5. Barakony, 6. Barka, 7. Becskeháza, 8. Bodóka puszt, 9. Borzova, 10. Derenk, 11. Dernő, 12. Dobódél, 13. Egerszög, 14. Falutska, 15. Görgő, 16. Hárskút, 17. Horváti, 18. Jabloncza, 19. Jósvafő, 20. Kápolna, 21. Kisfalu puszt, 22. Komjáti, 23. Kovátsi, 24. Kovátsi-puszt, 25. Körtvélyes, 26. Láci puszt, 27. Lenke, 28. Lutska, 29. Méhész, 30. Nádaska, 31. Perkupa, 32. Petri, 33. Rákó, 34. Szádelő, 35. Szilas, 36. Szent-András, 37. Szelecze puszt, 38. Szin, 39. Szilítze, 40. Szögliget, 41. Szöllős-Ardó, 42. Tresztenye, 43. Torna, 44. Udvarnok, 45. Újfalu, 46. Varócz, 47. Vendégi, 48. Zsarnó.”⁴⁶

Láthatjuk, hogy Aszaló a forrói járás községei közé van sorolva, viszont hiába keressük

Belsőbócsót, nem találjuk az abaúji községek között. Az önkényes közigazgatási rendezés tehát egy több évtizedes vitának vetette végét, és ez olyan intézkedésnek bizonyult, amely az 1860-tól kezdődő enyhülést követő közigazgatási visszarendeződés után sem vesztette érvényét.

A két vármegye harmadik és egyben utolsó, 1881. évi egyesítése előtt a legjelentősebb közigazgatás történeti esemény az 1871. évi 18. törvénycikk megjelenése a községek rendezéséről. Ma a község szó szinonimájának a falut tekinthetjük. A község szó előtagjai (kis-község, nagyközség, társközség stb.) színezik, bővítik az alapszó jelentését, de annyi bizonyos, esetükben városról semmi esetre sem lehet szó. Nem így 1871-ben, amikor mint látni fogjuk a citált törvényrészéből, a jogalkotó minden, a korban létező és használatban lévő településkategória összefoglaló, gyűjtőfogalmaként értelmezi és használja a *község* terminust.

„I. FEJEZET

A községekről általában

1. § A községek:

a) városok, melyek a jelen törvény 64. §-a szerint rendezett tanácsccsal bírnak;

b) nagy községek (mezővárosok és nagy faluk), melyek rendezett tanácsccsal nem bírnak ugyan, de a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből teljesíteni képesek;

c) kis községek, melyek a törvény által a községekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaikk miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek és e végből más községekkel kell szövetkezniük.

2. § A község a törvény korlátai között önállóan intézi saját belügyeit, végrehajtja a törvénynek és a törvényhatóságnak az állami és a törvényhatósági közigazgatásra vonatkozó rendeleteit.

3. § Közigazgatási ügyekben a községek felelősségi hatósága első fokban a törvényhatóság, második fokban a kormány.”⁴⁷

⁴⁶ ŠAK ATŽ, ltsz.: 1426, 463. doboz 7632/1850 sz. irat.

⁴⁷ CJH, 1871, 18. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5484> (2011. december 15.)

Megyéink soron következő, utolsó egyesítésének nincs közvetlen összefüggése az 1871. évi 18. törvénycikkkel, ezért azt nem részletezzük, csupán fejezetcímeit közöljük: II. fejezet: A községi hatóságról és illetőségéről; III. fejezet: A községek jogairól és teendőiről; IV. fejezet: A községi képviselőről; V. fejezet: A képviselő testület gyűléseiről; VI. fejezet: A községi előjárásról; VII. fejezet: Az előjárás és a képviselők felelősségéről; VIII. fejezet: A községi háztartásról; IX. fejezet: Vegyes és átmeneti intézkedések.⁴⁸ E legutóbbi fejezet 134–136. §-ai a különböző települések más osztályba kerülésének feltételeit és körülményeit szabályozzák, a 138. § pedig az összeépült települések egyesítésének feltételül azt szabja, hogy „...*ha azt mind a két község lakosságának külön-külön azon része kívánja, mely a község összes egyenes államadójának felénél többet fizet. Ez esetben az egyesülés meg nem tagadható.*”⁴⁹ A 139. § pedig olyan községek egyesüléséről szól, amelyek más törvényhatóságok (pl. megyék) területén helyezkednek el:

„*Két külön törvényhatóság területén fekvő összeépített községek egyesítése csak az egyik községnek az illető törvényhatósági területbe törvényhozási uton eszközölnödő átkebelezése után történhetik meg.*”⁵⁰

Az Aszalóval történt csere kapcsán sokszor emlegetettük, hogy Belsőbócs Abaújtól átkeült Borsod megye igazgatása alá, a fent idézett törvény értelmében egyesülése azonban még mindig nem volt lehetséges Külső-Bőccsel, mert az meg Zemplén vármegyéhez tartozott. Az akadály az 1881. évi 63. törvénycikk által hárult el, amely „*némely törvényhatóságok határának egyes községek és*

puszták átcsatolása által való kiigazításáról”⁵¹ rendelkezik és egyebek között Külső-Bőcsöt Zemplén megyétől Borsodhoz csatolja.

Ezzel el is jutottunk Abaúj és Torna vármegye végső, 1881. évi egyesítéséhez, mert a fenti törvénycikk 1. § 1–3. pontja közvetlenül az egyesítés előtt, mintegy azt előkészítve Abaúj vármegye területi változásairól rendelkezik: „*1. Stoósz bányaváros Szepes megyéből Abaúj megyébe; 2. Tihany község Sáros megyéből Abaúj megyébe; 3. Alsó-Regmecz, Felső-Regmecz, Kis-Bányácska, Kis-Kázmér, Mátyás-háza, Mikó-háza, Vily (Vilypusztával), Biste és Felső-Golop községek Abauj megyéből Zemplén megyébe;*”⁵² csatoltattak. Torna megyét még nem érintette az 1881. évi 63. törvénycikk területrendezése, de mint látni fogjuk, annál inkább a két vármegye egyesítéséről szóló 1881. évi 64. törvénycikk. Az egyesítés előzménye, hogy:

„*Torna vármegye a képviselőházhoz intézett feliratában önálló törvényhatóságának meghagyását kérte; de a törvényhozás az elfogadott és törvényerőre emelkedett javaslattal eldöntötte sorsát.*” (SZIKLAY–BOROVSKY 1896, 531)

Az egyesítést a törvény indoklása főleg pénzügyi szempontból mondta szükségesnek, mert a kis területű vármegye közigazgatása aránylag sokba került.

Úgy gondoljuk indokolt a nem túl hosszú törvényszöveg teljes közzététele, mert abból olyan momentumok is kiviláglanak, amelyeket leggyakrabban nem tartottak fontosnak megemlíteni az Abaúj és Torna vármegye 1881. évi egyesítését valamilyen más összefüggésben megemlítő szerzők. Példaként hozhatjuk fel erre a törvény 3. §-át amely az addigi 2 megye tisztviselőinek sorsát rendezi.

⁴⁸ CJH, 1871, 18.

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5484> (2011. december 15.)

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ CJH, 1881, 63.

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6020> (2011. december 15.)

⁵² Uo.

„1881. évi LXIV. törvénycikk

Abauj és Torna megyék egyesítéséről

1. § Az eddig fennállott Abauj megye és Torna megye "Abauj–Torna megye" elnevezés alatt egy törvényhatósággá egyesítettik, Dernő, Hárskut, Kovács-Vágás, Lucska, Barka,⁵³ Borzova és Szilicze, volt Tornamegyei községek kivételével, melyek Gömör megyéhez csatoltatnak.

Az ekként egyesített törvényhatóságok székhelye Kassa sz. kir. város.

2. § Abauj–Torna megyében ideiglenesen a volt Abauj és Torna megyék bizottsági tagjai képezik az új megye bizottságát, kivéven az 1. §-ban említett hét községben lakó megyei bizottsági tagokat, kik mint ilyenek Gömör megye bizottságába lépnek be.

Ezen megye a belügyminister felhívására s az általa kitűzendő határidőben közgyűlést tart, s a bizottságnak az 1870:XLII. törvénycikkben az első alakulásra nézve megszabott módon eszközöndő újra alakítása iránt a szükséges intézkedéseket megteszi.

3. § A volt Abaujmegyei központi és járási tisztviselők, az 1870:XLII. törvénycikk értelmében eszközöndő általános tisztújításig, az egyesített megyében is megtartják állomásaikat: a volt Tornamegyei központi tisztviselők közül azok, kikre multhatatlanul szükség lesz, a belügyminister jóváhagyása mellett eddigi minőségükben az egyesített megye tisztikarába vétetnek fel. Az egyesített megye járásainak új beosztása iránt az egyesített megye közgyűlése fog az 1870:XLII. tc. értelmében szabályrendeletileg intézkedni, ugyanazonban, hogy az egyesített megye járásainak száma egygyel kevesebb legyen, mint a két megye járásai együtt voltak.

Az ezen intézkedés következtében hivatal nélkül maradt tisztviselők, illetőleg a segéd- és kezelő-személyzet tagjai, végkielégítésül egy évi fizetésükre igényt tarthatnak.

4. § Abauj és Torna megyék ingó és ingatlan vagyonára nézve az 1876:XXXIII. törvénycikk II. fejezetében az egyesített megyék vagyonát

illetőleg meghatározott alapelvek lesznek alkalmazandók.

5. § Országgyűlési képviselő-választás tekintetében Abauj–Torna megye, az eddigi beosztás és székhelyek fentartása mellett, hét választó-kerületet képez. Az 1. §-ban említett hét községnek képviselő-választó-kerületbe leendő beosztása iránt pedig Gömör megye bizottsági közgyűlése fog, belügyministeri jóváhagyás fentartása mellett, intézkedni.

Minden választó-kerület csak egy képviselőt választ.

Ezen megyében az 1874. évi XXXIII. törvénycikk 17–20. és 117. §-ban elrendelt módon új központi választmány alakítandó, melynek megbízása az idézett törvény alapján alkotott központi választmányok megbízásával szűnik meg.

Addig pedig, míg ezen központi választmány megalakul, Abauj és Torna megyék jelenlegi központi választmányai együttesen folytatják működésüket.

Az 1848:V. törvénycikk 5. §-ának és az 1874:XXXIII. törvénycikknek jelen törvénnyel ellenkező határozatai hatályon kívül helyeztetnek.

6. § Ezen törvény életbeléptetése idejének meghatározása és annak végrehajtása a belügyministerre bízatik.⁵⁴

Ily módon tehát bekövetkezett Abauj és Torna vármegye utolsó egyesítése, amely a történelmi Magyarország élte végéig, 1920-ig maradandó közigazgatási keretét jelentette a térségnek. Mindössze annyi változás történt, hogy az 1884. évi 7. törvénycikk 1. § 4. pontjának értelmében az egyesített Abauj–Torna megyétől Erdőhorváti, Komlóska, regéci Háromhuta (régábban: Ó-, Közép-, Újhuta) községek Zemplénhez, ugyanezen törvény 6. pontjának rendelkezése szerint (Torna)Szentjakab község pedig Borsod vármegyétől Abauj–Tornához csatoltatott.⁵⁵ A hegyközi községek Zemplénhez csatolását nemcsak Sátoraljújhely közelsége, hanem az orográfiai

⁵³ Megjegyezzük, hogy a Csermosnya-völgy községei már az 1850. évi kényszeregyesítés után is Gömör vármegyéhez csatoltattak, de a megyék joghatóságának visszaállításával egyetemben 1860-ban a korábbi területi változtatások is érvényüket vesztették. Ld. erről EDELÉNYI-SZABÓ 1928, 664.

⁵⁴ CJH, 1881, 64.

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=60> 21 (2011. december 15.)

⁵⁵ CJH, 1884. 7; Ld. még erről EDELÉNYI-SZABÓ 1928, 664.

viszonyok is indokoltá tették. (Torna)Szentjakab visszahelyezésénél viszont a törvényalkotót a történelmi tradíció figyelembe vételén kívül lehetséges, hogy valami féle kopenzálási szándék is vezethette.

Nyilvánvaló, hogy az államrezon kizárólagos szempontja szerint ugyanazok a tényezők, racionális megfontolások fennállottak a korábbi két egyesítési kísérlet idején is, mint amelyek a kicsiny Torna megyének 1881-ben egy nagyobb közigazgatási egységbe való integrálásához vezettek, de ezek a kísérletek a rendek, illetve az ellenérdekelt megyei bürokrácia ellenállása miatt kérészéletűnek bizonyultak, pedig a kicsiny megye adózó lakosságának nyilvánvalóan nagy megterhelést jelentett korábban is a megyei apparátus el-tartása.

Mit tarthatunk alapvető különbségnek a korábbi egyesítések és az 1881. évi egyesítés véghezvitele között? Nézetem szerint azt, hogy míg az előző két egyesítés oktrojált, kieroszakolt volt, addig ez utóbbi alkotmányos keretek között történt. Jól példázza ezt, hogy az 1881-ben az egyesített megye közgyűlése szabad kezét kapott a járási beosztás kialakítására azzal a meghagyással, „*hogy az egyesített megye járásainak száma egygyel kevesebb legyen, mint a két megye járásai együtt voltak.*”⁵⁶ Eddig Abaúj alsóbb igazgatási egységei voltak a szikszói, csereháti, kassai, gönci, füzéri járások; a kis Torna megye pedig a felső és alsó járásból állt, az egyesítés után ezek összevonásával jött létre Abaúj–Torna vármegye tornai járása (3. kép). Az 1881-ben kialakított, majd 1884-ben némileg módosított Abaúj–Torna vármegye határai már semmit nem változtak 1920-ig, és ugyanez a helyzet az egyesített vármegye járási határai-val is. A terület közigazgatás történetében mindössze két említésre méltó változást találunk 1884 és 1920 között, jelesül, hogy a gönci járás székhelye Göncről Abaújszántóra, a

füzéri járás székhelye pedig Füzerről Zsadányra került. Ezen székhelyváltások okának, körülményeinek megismerését további levéltári kutatások alapozhatják meg.

A trianoni diktátum területi „rendezése” megfelezte megyénket (4. kép), és Abaúj–Torna vármegye székhelye, Kassa is az újonnan kreált, mohó utódállam, Csehszlovákia területéhez került. (A 3317 km² területű Abaúj–Torna vármegyéből 1672 km² maradt meg Magyarországnak és 1645 km² került Csehszlovákiához.)⁵⁷ Köztudomású, hogy a határok kialakításánál sem az etnikai szempontok, sem a (valóságos) természeti képződmények nem játszottak semmiféle szerepet. Ezek után nem meglepő, hogy a csonkolók nem voltak tekintettel Magyarország megelőző közigazgatási határaitra sem, mégis érdekes módon a tornai rész esetében a trianoni határ hozzávetőlegesen megegyezik az 1881 előtti kicsiny Torna megye alsó és felső járásának határával.

GYŰJTEMÉNYEK RÖVIDÍTÉSEI

BAZMLt — Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc

IV. 501/a — Borsod vármegye levéltára, Borsod vármegye közgyűléseinek jegyzőkönyvei

IV. 501/e — Borsod vármegye levéltára, Borsod vármegye közgyűlési iratai

CJH — Corpus Juris Hungarici 1896 és 1897

1836–1868. évi törvénycikkek. Magyar Törvénytár, Budapest

1869–1871. évi törvénycikkek. Magyar Törvénytár, Budapest

1881. évi törvénycikkek. Magyar Törvénytár, Budapest

1884–1886. évi törvénycikkek. Magyar Törvénytár, Budapest

ŠAK — Štátny archív v Košiciach (Állami Levéltár, Kassa)

AŽ — Abovska župa (Abaúj megye)

⁵⁷ EDELÉNYI-SZABÓ 1928, 658 országos táblázata alapján. Molnár Endre szerint „Az utólagos kisebb határmódosítások után, az új, pontosabb, kataszteri felmérések szerint a megcsonkított megye 1 679 km² kiterjedésű. MOLNÁR 1935, 10.

⁵⁶ Uo.

- ATŽ — Abovsko-Turnianska župa (Abaúj-Torna megye)
- IRODALOM**
- ifj. BARTA János
é. n. *A 18. század története*. Pannonica Kiadó, Budapest.
- CSORBA Csaba
1983 Abaúj történetének vázlata. In VIGA Gyula (szerk.): *Néprajzi vidékek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*. IV. *Abaúj Néprajza*. Miskolc.
- 2002 Az Árpád-kori vármegyéktől Borsod-Abaúj-Zemplénig. In VIGA Gyula (szerk.): *Megyekönyv*. Miskolc. 85–142.
- Dr. DIÓS István (szerk.)
2007 *Magyar Katolikus Lexikon* IX. Szent István Társulat, Budapest.
- EDELÉNYI-SZABÓ Dénes
1928 Magyarország közjogi alkatrészeinek és törvényhatóságainak területi változásai. *Magyar Statisztikai Szemle* VI, 613–714.
- GYÖRFFY György
1959 *A nemzetségtől a vármegyéig, a törzstől az orszáig*. In KODOLÁNYI János (sorozatszerk.): *Tanulmányok a magyar állam eredetéről*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- 1963–1998 *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. I–IV. Budapest.
- FÉNYES Elek
1851 *Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és puszta betürendben, körülményesen leiratik*. I. Pest. Új kiadás: 1984, Szeged.
<http://www.fszek.hu/digitdoc/fenyves/> (2011. december 15.)
- H. BALÁZS Éva
1989 A vármegye felszámolása, a kerületi bürokrácia. In EMBER Győző–HECKENAST Gusztáv (főszerk.): *Magyarország története tíz kötetben*. 4/2. Budapest. 1084–1092.
- KRISTÓ Gyula
1988 *A vármegyék kialakulása*. Nemzet és Emlekezet. Budapest.
- MOLNÁR Endre
1935 A vármegye területi kialakulása és a megcsonkítás. In MOLNÁR Endre (szerk.): *Magyar Városok és Vármegyék Monográfiája* XVII. *Abaúj-Torna vármegye*. Budapest. 9–56.
- PALÁDI-KOVÁCS Attila
1996 A régi Torna megye és néprajzi jellege. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XXXIII–XXXIV, 193–210.
- RÉMIÁS Tibor
2002 *Torna megye társadalma a 18–19. századi források tükrében*. Bódvaszilás–Miskolc.
- SERESNÉ SZEGFŐI Anna
1983 Közigazgatási áttekintés. In SERESNÉ SZEGFŐI Anna (szerk.): *Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Helységnévtára*. 1870–1983. I. rész. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 16–18, V–XV.
- 1987 *Borsod megye képvisellete a reformországgyűléseken, követutasítások és követi végjelentések*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 21.
- SZIKLAY János–BOROVSKY Samu
1896 Abauj-Torna vármegye története. In: SZIKLAY János–BOROVSKY Samu (szerk.): *Abauj-Torna vármegye és Kassa. Magyarország vármegyéi és városai*. „APOLLO” Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest. 474–532.

**BEING SINGULAR AND ALL
THE UNIONS OF ABAÚJ AND TORNA COMITATS (COUNTIES)**

Keywords: Comitatus/County, union, disunion

In this study, I examine the unions and disunions of Abauj and Torna Comitatus together with the background of these processes.

The first union happened under the decree of King Joseph II on 18th of March in 1785. The King did not only unite the counties but restricted the privilege of the nobility considerably as well. He put up a tremendous resistance. Finally, the King withdrew his all decrees, before his death.

In the first half of the 19th century, there was an interesting event in the history of Abaúj and Borsod administration, in which Belső Bócs was exchanged for Aszaló by the counties. After a long protraction, Aszaló market town had been managed by Abaúj Comitát. This decision was favourable to Abaúj.

The second union of Abaúj and Torna Comitats was in 1850 by the authority. After the downfall of the war of independence (1848), the constitution was suspended. After the Diploma of October (1860) by Joseph Ferenc, the restitution had been happened, and the two counties were separated again from each other.

The last union declared under the 64th act of 1881. After the union, Torna Comitát formed the 6th district of Abaúj–Torna Comitát. The structure of Abaúj–Torna Comitát, which was created in 1881, was not any considerable change until 1920. Maybe the process was legally.

The county has been cut in half in 1920 by the dictated peace of Trianon.

Péter Szalipszki